

VÄSTERBOTTEN

VÅRD, VARDAG, VÄRDERINGAR

REGIONALT VALPROGRAM 2026 – 2030

Våra prioriteringar för Västerbotten

Valet 2026 blir avgörande för vilken riktning Västerbotten ska ta under de kommande åren.

Vårt län står inför stora möjligheter men också betydande utmaningar. Det satsas på nya industrier och nyskapande jobb kommer till. Samtidigt är ekonomin i regionen i ett allvarligt skick sedan många år. Fler barn och unga mår dåligt. Vi lever allt längre, vilket är positivt, men ökar också behoven av en tillgänglig och trygg vård. Allt detta kräver i sin tur tydligt ledarskap och långsiktiga politiska lösningar. Kristdemokraterna vill bidra till ett starkt, ansvarstagande och värderingsdrivet styre som sätter människan i centrum.

Detta länspolitiska valprogram visar vad Kristdemokraterna vill åstadkomma i Region Västerbotten. Här presenterar vi våra prioriteringar inom hälso- och sjukvård, kollektivtrafik, kultur och regional utveckling. Programmet innehåller också delar som speglar vårt särskilda fokus på landsbygdens förutsättningar och möjligheter – en avgörande fråga i ett län där stora avstånd präglar vår vardag.

I de kommuner där Kristdemokraterna finns representerade finns också lokala handlingsprogram som kompletterar detta regionala program. Tillsammans bildar de en helhet som visar hur vi vill utveckla både kommuner och regionen i samverkan. Som parti har vi en tydlig koppling mellan våra värderingar och den politik vi vill genomföra. Efter varje avsnitt följer konkreta förslag och prioriteringar för hur vi vill utveckla Västerbotten. I vissa fall ligger besluten på nationell nivå, men vi väljer ändå att lyfta dessa frågor, eftersom de har stor betydelse för vårt län och våra invånare.

Vi har en tydlig kristdemokratisk vision för Västerbotten – ett län där vården fungerar, där människor kan leva och verka i hela regionen och där framtidstron är stark.

Välkommen att ta del av våra prioriteringar för Västerbotten.

Roland Sjögren

Partidistriktsordförande, Kristdemokraterna Västerbotten

Kommunstyrelsens ordförande Lycksele

I korthet: våra viktigaste valfrågor

1. Personalen är vårdens viktigaste resurs

Vårdens viktigaste resurs är personalen. För att kunna erbjuda en trygg och kvalitativ vård måste Region Västerbotten vara en attraktiv arbetsgivare med god arbetsmiljö, rimlig arbetsbelastning och tydliga utvecklingsmöjligheter. När medarbetare ges möjlighet att arbeta på toppen av sin kompetens stärks både kvaliteten och effektiviteten i vården. Ett nära ledarskap, minskad administration och bättre användning av vårdservice team är viktiga steg för att skapa en mer hållbar arbetsmiljö och bättre vård för patienterna.

2. Primärvården – grunden för god vård

Primärvården är grunden för trygg och nära vård. Snabb tillgång till besök eller rådgivning minskar lidandet för patienterna samtidigt som det avlastar såväl sjukhusvård som akutmottagningar. Kontaktvägar måste vara lättillgängliga för alla, med hänsyn till olika teknisk kunskap.

Forskning visar att en stark primärvård leder till en friskare befolkning och lägre kostnader. Men Sverige, och särskilt Västerbotten, prioriterar primärvården lågt. Kristdemokraterna anser att resurser måste omfördelas till vården som finns närmast medborgarna. När arbetsuppgifter flyttas från sjukhusen ska givetvis också ekonomiska resurser följa med. Driftsform spelar ingen roll för oss – kvalitet och likvärdiga ekonomiska förutsättningar är det avgörande.

3. En sjukvårdspolitik för ökad jämlikhet

Alla människor ska ha rätt till en jämlik och tillgänglig vård, oavsett var de bor. I dag finns stora skillnader mellan regioner, vilket skapar ojämlikhet i både väntetider, behandlingsmöjligheter och tillgång till specialiserad vård. Kristdemokraterna vill öka den statliga styrningen av sjukhusvården med målet att på sikt införa ett nationellt huvudmannaskap. När det finns tillgänglig plats för behandling och operationer, ska den erbjudas den med störst behov – oavsett om det finns en osynlig regiongräns. Idag finns ofta lediga vårdplatser i vissa regioner, medan andra har svårigheter att erbjuda sina invånare den vård de har rätt till.

Med ett tydligare ansvar för vårdens organisation kan vårdköer kortas och patientsäkerheten stärkas. Dessutom skulle större valfrihet och bättre jämställda resurser göra det möjligt för fler patienter att få den vård de behöver, när de behöver den. Genom dessa förändringar kan vården bli mer rättvis, effektiv och patientfokuserad, vilket gynnar både enskilda individer och hela samhället.

4. Barn och unga – vår framtid

Barn och ungas hälsa och trygghet är avgörande för ett hållbart samhälle. Region Västerbotten ska bidra till att alla barn får en god start i livet genom tillgänglig vård, tidiga insatser och ett nära samarbete mellan familj, skola och samhälle. Psykisk ohälsa bland unga måste tas på största allvar och vården behöver bli mer tillgänglig och framför allt mer samordnad. Genom förebyggande arbete och stöd till familjer kan fler barn och unga få möjlighet att växa upp i trygghet och god hälsa.

5. Trygghet när man åldras

I Sverige ses äldre ofta som en belastning i stället för en resurs. Deras erfarenhet från yrkeslivet bör tas tillvara, samtidigt som trygg hjälp måste finnas vid behov. Många yrkesverksamma i regionen har kunskapsintensiva jobb, och att inte använda deras erfarenhet efter pensionering är slöseri. Äldre ska kunna vara så friska som möjligt, men kan ha särskilda behov i kontakten med vården, ofta på grund av snabb teknisk utveckling i samhället – våra hälsocentraler måste se till att det finns en enkel väg för kontakt. Lösningar kan vara geriatriska vårdcentraler eller särskilda äldresköterskor direkt via telefon. Vårdprogram för äldre, som hörselkontroller och vaccinationer, bör utformas eller förbättras.

6. Regionens ekonomiska läge

En stabil och ansvarsfull ekonomi är avgörande för att vården ska fungera väl och för att säkra hållbar regional utveckling. Region Västerbotten har under lång tid haft strukturella underskott, långa vårdköer och ekonomiska obalanser som hotar kvalitet, tillgänglighet och personalens arbetsmiljö. Kristdemokraterna vill se realistiska och genomförbara budgetar, förbättrad budgetdisciplin och tydlig uppföljning, där verksamheter som överskrider sina resurser åtgärdar bristerna. Ett starkt näringsliv och fler i arbete skapar nödvändiga skatteintäkter, samtidigt som effektiv och prioriterad offentlig verksamhet är central. Inom vården vill Kristdemokraterna främja fler aktörer, samarbete med civilsamhället, minskad administration och tydliga krav vid upphandling för att säkra kvalitet och valfrihet.

7. Regional utveckling

Alla människor i Västerbotten ska ha lika tillgång till vård, utbildning, samhällsservice och trygghet, oavsett bostadsort. Aktiv regionalpolitik ska främja jobb, företagande, små och medelstora företag, gröna näringar och lokal inflyttning, samtidigt som civilsamhället stärks och lokala initiativ uppmuntras. Infrastruktur, digital uppkoppling och polisiär närvaro är viktiga verktyg för sammanhållning och trygghet i hela länet. Skog och gruvnäring ska utvecklas långsiktigt med respekt för äganderätt, miljö och lokal nytta. Kristdemokraterna vill förenkla företagsstöd, stärka lokal samhällsnytta, underlätta etableringar och investeringar samt säkerställa att utvecklingen sker på ett långsiktigt och ansvarsfullt sätt.

8. Infrastruktur

En fungerande infrastruktur är en förutsättning för utveckling i hela Västerbotten. Transporter, digitala lösningar och ny teknik kan stärka tillgängligheten till service, arbete och vård även i glesbygden. Genom investeringar i modern logistik, digital infrastruktur och nya transportlösningar kan regionen bli mer sammanhållen och konkurrenskraftig. Detta bidrar både till regional utveckling och till bättre service för invånarna.

9. Kultur och fritid

Kultur och fritid spelar en viktig roll för människors livskvalitet, hälsa och gemenskap. Regionens arbete ska bidra till att kultur och fritidsaktiviteter är tillgängliga i hela länet, oavsett var man bor. Ett rikt kulturliv stärker både den regionala identiteten och attraktiviteten för människor och företag. Genom samverkan med kommuner, föreningsliv och civilsamhälle kan fler få möjlighet att ta del av kultur och meningsfull fritid.

Nu tar vi ansvar för Västerbotten

Region Västerbotten spelar en avgörande roll, både i människors vardag och för hur länet utvecklas framåt. Det är regionen som ansvarar för hälso- och sjukvård, kultur, kollektivtrafik och regional utveckling – områden som tillsammans skapar förutsättningar för trygghet, arbete och livskvalitet i hela länet. Oavsett om man bor i fjällvärlden, inlandet eller vid kusten, ska man kunna lita på att samhället fungerar och inte minst att vården finns där när man behöver den.

Kristdemokraternas politik utgår från människans okränkbara värde och från övertygelsen om att samhället byggs som starkast när det byggs nära människorna. Beslut ska därför fattas så nära de som berörs som möjligt, i stället för högt upp i ett krångligt politiskt system. Vården ska vara medmänskligt finansierad, tillgänglig för alla och särskilt prioritera de med störst behov. Vi står upp för en nära vård i hela länet, för tre fungerande akutsjukhus med förlossningsvård. Primärvården ska stärkas, hälsovalet utvecklas och fler aktörer ska välkomnas inom hälsovalet.

Det nuvarande rödgröna regionstyret har under flera år misslyckats med att lösa grundläggande problem. Ekonomin blöder, vårdköerna är för långa, bemanningsproblemen i primärvården är stora och bristen på sjuksköterskor leder till stängda vårdplatser och ansträngd personal.

Kristdemokraterna presenterar konkreta förslag för att vända utvecklingen. Vi lovar inte allt till alla – men vi lovar att prioritera vårdens medarbetare och skapa förutsättningar för en trygg och tillgänglig vård för länets alla patienter, var de än bor. Vi vill se ett statligt huvudmannaskap över sjukhusvården. Dagens system, med 21 regioner, är mer än 150 år gammalt. Nu är det hög tid att modernisera Sveriges vård, för att säkerställa jämlik och tillgänglig vård oavsett vilket postnummer man råkar bo i.

Därtill behövs ett starkt näringsliv, goda kommunikationer och ett rikt kulturliv för att hela Västerbotten ska kunna utvecklas. Genom samarbete mellan region, kommuner, men även med näringsliv och civilsamhälle kan vi skapa bättre förutsättningar för både människor och företag att leva och verka i Västerbotten. Samtidigt behöver regionen fortsatt arbeta för fler investeringar och för att stärka länets konkurrenskraft ytterligare.

Efter valet 2026 står vi redo att ta ansvar för att utveckla Region Västerbotten – till en region där människor kan leva, arbeta och växa, med trygghet, människovärde och valfrihet som grund. Och en vård som aldrig sviker.

Kristdemokraterna Region Västerbotten, 2026

Hans-Inge Smetana, gruppleadare Region Västerbotten samt förstanamn på södra regionlistan

Betty-Ann Nilsson, förstanamn på västra regionlistan

Kenneth Vidmark, förstanamn på norra regionlistan

Ett ledarskap i riksdagen som kombinerar tydlighet med omtanke

Jag vill stå nära människors vardag och de beslut som påverkar den. Efter nära tre decennier i kommun- och regionpolitiken vet jag hur viktigt det är att politiken fokuserar på det som faktiskt spelar roll i människors liv. För mig handlar det om trygghet, fungerande vård, starka lokalsamhällen och möjligheten att leva ett gott liv i hela Västerbotten.

Vårt län står inför stora möjligheter. Nya investeringar och etableringar kan skapa jobb och framtidstro under lång tid framöver. Men utveckling får aldrig bli något som bara kommer vissa delar av länet till del. Jag vill vara en röst för hela Västerbotten, för både städerna, landsbygden och de mindre orterna där människor ofta upplever att avstånden till service, vård och beslut bara blir längre.

För mig är det självklart att människor ska kunna bo, arbeta, driva företag och bilda familj oavsett var i länet man väljer att leva sitt liv. Då krävs fungerande infrastruktur, bra kommunikationer och en politik som förstår att hela länets utveckling hänger ihop. Västerbotten behöver bättre förutsättningar för företagande, investeringar och jobbskapande, men också ett starkt föreningsliv och levande lokalsamhällen där människor känner gemenskap och framtidstro.

Samtidigt måste vi ta ansvar för välfärdens kärna. Jag brinner för frågor som rör vården och äldreomsorgen, därför att de handlar om människors trygghet när livet är som mest sårbart. Region Västerbotten behöver bättre ekonomisk styrning, kortare vårdköer och bättre villkor för personalen. Den som arbetar i vården ska känna stolthet över sitt yrke och få möjlighet att använda sin kompetens fullt ut.

Jag tror på ett ledarskap som kombinerar tydlighet med omtanke. Politik ska inte handla om tomma ord eller kortsiktiga utspel, utan om att fatta beslut som håller över tid och som gör verklig skillnad för människor. Jag tvekar inte att säga ifrån när politiken tappar fokus på kärnuppdragen eller när hela delar av länet riskerar att hamna efter. För mig handlar politik ytterst om ansvar, människovärde och att bygga ett Västerbotten som håller ihop.

Veronica Kerr, riksdagskandidat för Kristdemokraterna i Västerbotten

INNEHÅLLSFÖRTECKNING LÄNSPROGRAM

1. Personalen är världens viktigaste resurs	10
1.1 Kristdemokratisk personalpolitik	10
1.2 Trygg arbetsmiljö	11
1.3 Ledarskapet i Region Västerbotten	12
1.4 Mindre administration inom vården	12
1.5 Utveckla vårdserviceteam	13
2. Primärvården – grunden för god vård	14
2.1 Omfördyta mer resurser till primärvården	14
2.2 Västerbottens hälsoundersökningar	15
2.3 Geriatriska vårdcentraler	15
2.4 Den ofrivilliga ensamheten	16
3. En sjukvård för ökad jämlikhet	17
3.1 Tre sjukhus i Västerbotten	17
3.2 Kortare vårdköer och bättre kvalitet	18
3.3 Tandhälsa i stad och landsbygd	19
3.4 Psykisk hälsa	20
3.5 Graviditet och förlossningsvård	21
3.6 Kvinnohälsovården	21
3.7 Våld och förtryck	22
3.8 Beroendevården	23
3.8 Underlätta resor till sjukvården	23
4. Barn och unga – vår framtid	24
4.1 Barnets bästa i varje beslut	24
4.2 Familjen – barnets första och viktigaste gemenskap	25
4.3 Förebyggande insatser	25
4.4 Ungas psykiska hälsa	26
4.5 Barn som far illa – samhällets yttersta ansvar	27
4.6 Barn och ungas synbehov	28
5. Trygghet när man åldras	29
5.1 Geriatriska vårdcentraler	29
5.2 Särskilda satsningar	30
5.3 Äldre som en resurs	31
6. En hållbar ekonomi i regionen	32
6.1 Läget i Region Västerbotten	32
6.2 Förbättrad budgetdisciplin	33
6.3 Valfrihet med fler aktörer inom vården	34

7. Utveckling av hela länet	35
7.1 Utveckla både näringsliv och föreningsliv	35
7.2 Trygghet i hela länet	36
7.3 Skog och äganderätt	36
7.4 Gruvnäringsfrågor	37
7.5 Blå näringar, gröna näringar och lantbrukspolitik	37
7.6 Främja lokala livsmedelsproducenter	38
7.7 Företagsstöd stärker länet	38
7.8 Energi och förnybar elproduktion	39
8. Infrastruktur: väg, järnväg, flyg och digitalt	40
8.1 Rusta upp vägnätet	41
8.2 Kollektivtrafik och transporter	41
8.3 Nya möjligheter med drönare	43
8.4 Digital infrastruktur	43
8.5 Den växande spelindustrin	43
8.6 Miljö- och hållbarhetsfrågor	44
9. Kultur och fritid	45
9.1 Folkbildnings betydelse	45
9.2 Kultur och dess koppling till hälsa	46
9.3 Nationella minoriteter	47
9.4 Allas rätt att uppleva, delta och skapa	47

1. Personalen – vårdens viktigaste resurs

Vården bärs inte av byggnader eller system, utan den bärs av människor. Det är i mötet mellan patient och medarbetare som kvalitet, trygghet och tillit avgörs. För Kristdemokraterna är detta en värdegrundsfråga. Varje människa har ett absolut och okränkbart värde – såväl patienten som vårdmedarbetaren.

En kristdemokratisk personalpolitik utgår från personalismen: människan är aldrig en utbytbar resurs, utan en person med ansvar, frihet och värdighet. Medarbetare behöver rimliga arbetsvillkor, möjlighet till återhämtning och balans mellan arbete och familjeliv. De ska bli sedda, respekterade och ges förutsättningar att växa. Regionen har det yttersta arbetsmiljöansvaret. Det är ett förvaltarskap. Vi ska bygga en kultur som präglas av långsiktighet, professionalism och ansvar.

1.1 Kristdemokratisk personalpolitik

Den mest hållbara vägen ur kompetensbristen är att göra Region Västerbotten till en attraktiv arbetsgivare där människor vill arbeta och vill stanna. Detta kräver konkurrenskraftiga löner där ansvar och kompetens lönar sig. Det kräver en trygg arbetsmiljö med rimlig arbetsbelastning och ett nära ledarskap där varje chef har tid att leda. Det kräver också tydliga möjligheter till vidareutbildning och karriär. Att investera i specialistkompetens är att investera i vårdens kvalitet.

Nyckelkompetenser som sjuksköterskor, specialistsjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor, biomedicinska analytiker, fysioterapeuter, psykologer, kuratorer, undersköterskor och vårdbiträden måste prioriteras. Vården är en helhet så när en länk brister påverkas alla. Varje yrkesgrupp ska arbeta på toppen av sin kompetens. Det är både effektivt och respektfullt. Hyrbemanning ska minska och resurserna i stället användas till att stärka den egna personalen och skapa kontinuitet. Vi vill även se tydligare karriärvägar. Det ska vara möjligt att utvecklas genom avancerad klinik, handledarskap eller forskning utan att lämna patientnära arbete. Beslut skall också fattas nära verksamheten och professionens kunskap skall tas tillvara. Det är subsidiaritetsprincipen. När vi sätter personalen först så sätter vi också patienten först.

Kristdemokraterna vill:

- Lön efter ansvar och kompetens – ökat ansvar och specialistkompetens ska löna sig.
- Fler ska erbjudas betald specialistutbildning med bibehållen lön.
- Efter avslutad utbildning ska det finnas tydlig löneutveckling och relevanta arbetsuppgifter.
- Kraftigt minska kostnaderna för hyrbemanning.
- Barnmorskornas antal och arbetsvillkor ska stärkas: betald utbildning, möjlighet till rotation mellan arbetsuppgifter och möjlighet att återvända till kliniskt arbete.
- Införa tydliga kliniska karriärstegar.
- Införa ekonomiska incitament för arbete i svårrekryterade områden, särskilt i inlandet.
- Personal ska kunna påverka sin arbetssituation, schemaläggning och utvecklingsarbete.
- Systematiskt arbeta för att sänka sjuktalen, vilket kontinuerligt ska redovisas och följas upp.
- Se möjlighet att arbeta heltid enligt det nationellt slutna avtalet "Heltid som norm", men att tjänstledighet/lägre tjänstgöringsgrad kan erbjudas när det krävs för att få ihop livspusslet.
- Erbjud fasta helgtjänster för personer med relevant kompetens som vill kombinera helgarbete inom vård och omsorg med studier eller annat arbete.

1.2 Trygg arbetsmiljö

Varje människa har ett absolut och okränkbart värde. Det gäller patienten och det gäller medarbetaren. Ingen ska behöva gå till arbetet med oro för hot, våld eller trakasserier. En trygg arbetsmiljö är inte bara en arbetsmiljöfråga utan det är en värdighetsfråga. För Kristdemokraterna är det självklart att vårdpersonal, ambulanspersonal och andra medarbetare inom regionen ska kunna utföra sitt uppdrag i trygghet. Den som bär ansvar för andras hälsa ska själv känna trygghet i sitt arbete.

Hot och våld mot hälso- och sjukvårdspersonal är oacceptabelt. Regionen har ett tydligt ansvar att skapa strukturer och rutiner som förebygger, skyddar och följer upp. Särskilt inom utsatta verksamheter som akutmottagningar, psykiatri och blåljusverksamhet krävs tydliga säkerhetsrutiner och snabbt stöd till den som drabbas. Men trygghet handlar också om kultur. En organisation som präglas av tystnad, rädsla eller repressalier riskerar både patientsäkerheten och personalens tillit. Den rådande tystnadskulturen måste brytas. Det ska vara självklart att kunna lyfta brister och oegentligheter utan att riskera sin egen position.

Vi bejakar lagstiftningen som stärker skyddet för visselblåsare och vill att den ska tillämpas aktivt och tydligt i regionen. Det ska finnas trygga, oberoende och välkända kanaler för att rapportera missförhållanden. Ansvar och transparens är grundläggande för ett demokratiskt och värdigt samhälle. När vi värnar personalens trygghet värnar vi också patientens säkerhet. Ett samhälle som inte skyddar dem som vårdar andra sviker sitt ansvar. Därför sätter vi trygg arbetsmiljö högt på den politiska dagordningen i Region Västerbotten.

Kristdemokraterna vill:

- Säkerställa tydliga rutiner, förebyggande arbete och snabb uppföljning vid hot och våld.
- Säkerhetsrutiner, riskbedömningar och utbildning i hot- och konflikthantering ska prioriteras.
- Visselblåsarfunktioner ska vara kända, tillgängliga och oberoende
- Regionen ska arbeta aktivt för en kultur som präglas av transparens, respekt och professionellt ansvarstagande.

1.3 Ledarskapet i Region Västerbotten

Ett gott ledarskap är avgörande för en hållbar vård. För Kristdemokraterna handlar ledarskap om ansvar och människovärde att alltså varje medarbetare ska bli sedd och lyssnad på.

Ingen chef ska ha fler medarbetare än att ett nära ledarskap är möjligt. Därför vill vi införa ett tydligt riktvärde med en övre gräns på 30 medarbetare per chef och färre i särskilt komplexa verksamheter. Det ger bättre arbetsmiljö, tydligare ansvar och ökad kvalitet men framför allt bättre vård.

Chefer ska ha förutsättningar att vara ledare och skall inte fastna i administration. Vi vill därför ge administrativ avlastning och införa obligatorisk ledarskapsutbildning för nya chefer inom arbetsmiljö, konflikthantering, ekonomi och personalansvar. Ett nära och professionellt ledarskap är en av de viktigaste faktorerna för att behålla personal. När medarbetare känner sig sedda stärks både trivseln och vårdens kvalitet.

Kristdemokraterna vill:

- Införa ett riktvärde med max 30 medarbetare per chef.
- Sänka antalet medarbetare per chef ytterligare i särskilt komplexa verksamheter (psykiatri, akutmottagning, IVA).
- Införa obligatorisk ledarskapsutbildning för alla nya chefer.
- Införa ett tydligt introduktionsprogram för nya chefer samt fortlöpande kompetensutveckling.
- Säkerställa att chefer har tid för medarbetarsamtal och uppföljning.
- Stärka samordning mellan ekonomi- och personalansvar så att chefer inte ställs inför orimliga målkonflikter.
- Ge möjlighet till tillfälligt avlastat uppdrag vid särskilt krävande situationer.
- Säkerställa att chefskap inte kombineras med för stort kliniskt uppdrag om det riskerar kvaliteten i ledarskapet.

1.4 Mindre administration inom vården

Vårdens uppdrag är att möta människor och inte att fastna i administration. När läkare och sjuksköterskor tvingas lägga alltmer tid på dokumentation drabbas både arbetsmiljön och patienterna.

Vi vill se över administrativa krav som inte tydligt stärker patientsäkerheten eller kvaliteten. Onödig dokumentation ska tas bort.

Samtidigt vill vi stärka rollen för medicinska sekreterare och annan administrativ personal så att vårdpersonal kan arbeta på toppen av sin kompetens. Rätt kompetens ska användas till rätt uppgift. Mindre byråkrati ger mer tid för patienten och en mer hållbar arbetsmiljö för personalen.

Kristdemokraterna vill:

- Se över dokumentationskrav för att ta bort sådant som inte direkt stärker patientsäkerheten.
- Införa ett principbeslut om att administrativa uppgifter ska ligga på rätt kompetensnivå.
- Stärka upp och återföra medicinska sekreterare till kärnverksamheten.
- Säkerställa att vårdpersonal får arbeta på toppen av sin kompetens.
- Minska dubbelregistrering och onödig rapportering i journalsystemen.
- Förenkla interna uppföljnings- och rapporteringsrutiner.

- Säkerställa att nya administrativa krav alltid föregås av konsekvensanalys för arbetsmiljön.
- Införa regelbunden dialog med personalen om vad som upplevs som onödig administration.
- Prioritera digitala lösningar som förenklar – inte försvårar – arbetet.
- Tydliggöra att patienttid ska prioriteras framför intern byråkrati.

1.5 Utveckla vårdserviceteam

Vårdpersonal i Region Västerbotten upplever en pressad arbetssituation. Läkare, sjuksköterskor och undersköterskor vill ge god och kvalitativ vård men tvingas ofta lägga värdefull tid på uppgifter som inte kräver deras medicinska kompetens.

Regionen har redan vårdnära servicefunktioner, såsom måltidsvårdar, lokalvård och vissa administrativa uppgifter. Det är bra men arbetssättet är inte fullt utbyggt eller likvärdigt organiserat i hela regionen. Vi vill därför utveckla och stärka vårdserviceteam i hela regionen. Genom att systematiskt samla servicefunktioner som transporter av patienter och prover, förrådshantering, måltidsservice och enklare administrativa uppgifter kan vårdpersonalen arbeta mer på toppen av sin kompetens. När vårdpersonalen får fokusera på det de är utbildade för stärks både kvaliteten och hållbarheten i vården i hela Västerbotten.

Kristdemokraterna vill:

- Inrätta lokala förbättringsteam med läkare, sjuksköterskor och medicinska sekreterare som får mandat att identifiera och föreslå vilka arbetsuppgifter som kan flyttas från vårdpersonal.
- Utvärdera och vidareutveckla befintliga vårdservicemodeller och bygga ut den fullt ut.
- Säkerställa att vårdservicemodellen används likvärdigt på alla sjukhus i regionen.
- Införa vårdkoordinatorer som avlastar läkare från planering och logistik.
- Att Region Västerbotten årligen mäter och redovisar hur stor andel av vårdpersonalens arbetstid som går till direkt patientarbete.

2. Primärvården – grunden för god vård

”Hälsa, i vid mening allt från kost och motion till yttre miljö och relationer, handlar om att få leva ett så friskt liv som möjligt, utifrån sina egna förutsättningar. Hälsöfrämjande arbete ska stimuleras. Sociala och ekonomiska villkor, arbetsmiljö och levnadsvanor är viktiga faktorer för hälsoutvecklingen. Folkhälsoarbetet får därför inte inskränkas till hälso- och sjukvården utan kräver ett gemensamt ansvarstagande och samverkan mellan olika samhällsaktörer.”

(Kristdemokraternas principprogram s.63)

Primärvården utgör grunden i det svenska hälso- och sjukvårdssystemet och är den vårdnivå som ska tillgodose befolkningens basala och ofta förekommande behov av hälso- och sjukvård. Primärvården bör utvecklas till det som brukar betecknas som närsjukvård där strävan är att all vårdkompetens samlas kring den enskilde patienten. Primärvården ska också ha ansvar att stödja den enskilde i det främjande och förebyggande arbetet för en god hälsa. Vi välkomnar när personer med ett professionellt engagemang vill öppna privat verksamhet inom ramen för Hälsovalet. Rätten att välja utförare ska vara en självklarhet.

Kristdemokraterna vill utveckla e-hälsa så att patienten kan använda olika plattformar för att komma i kontakt med och kommunicera med vården men samtidigt måste enkla kontaktvägar finnas kvar för dem som inte har den tekniska kunskapen. Digitala tjänster ska vara en del av vårdgarantin. Vårdmötet ska kunna ske per telefon, eller i form av ett digitalt eller fysiskt besök beroende på patientens behov. Digitala möten ska vara ett komplement och inte utesluta personlig kontakt vid vårdbesök när det behövs.

2.1 Omförflytta mer resurser till primärvården

I Sverige är vården sjukhustung. En förhållandevis låg andel av vårdens resurser finns inom primärvården och Västerbotten utmärker sig särskilt i landet. Det innebär längre avstånd och längre väntetider för patienten och högre kostnader för samhället. Under de närmaste åren behöver en plan tas fram för hur primärvården ska byggas upp för att successivt kunna ta ansvar för en allt större andel av hälso- och sjukvården. På många håll behövs en större tillgänglighet som är anpassad till dagens behov. Det behövs också en bättre kontinuitet.

Om patienten hela tiden tvingas träffa olika personer inom sjukvården bidrar det varken till trygghet, kostnadseffektivitet eller goda vårdresultat.

Vi vill se fler kvällsöppna hälsocentraler, vilket skulle göra det lättare för människor att få vård även efter jobbet eller skolan, samt minska trycket på akutmottagningar eftersom fler kan få hjälp med mindre akuta problem på kvällen. Detta skulle göra vården mer tillgänglig och flexibel för personer med olika arbetstider och livssituationer.

Hälsoval skall vara möjligt inom flera områden för att kunna ge patienten ökad frihet och ökade möjlighet till vård utanför akutsjukhusen. Hälsovalet ska vidareutvecklas, exempelvis ska den icke sjukhusbundna specialistvården kunna vara en del av hälsovalet och bli en integrerad del av närsjukvården.

Kristdemokraterna vill:

- Att det ska finnas minst en hälsocentral i varje kommun.
- Organisationen av de enskilda vårdcentralerna kan få variera utifrån geografiska skillnader.
- Likvärdiga villkor ska gälla för offentligt drivna och privat drivna hälsocentraler.
- Hälsovalet ska vidareutvecklas.
- Återinföra systemet med patientansvarig läkare med fast läkarkontakt där varje läkare har max 1100 listade patienter.
- Patienter med omfattande vårdbehov ska erbjudas en kontaktsjuksköterska.
- Införa ett system med patientstödjare, där en patient med erfarenhet av sjukdomen ger stöd till nya patienter.
- Införa utökade öppettider och även kvällsöppet på hälsocentraler.
- Vårdgarantin behöver skärpas så att alla inom 24 timmar får träffa den vårdkontakt som de har rätt att träffa enligt sina vårdbehov.
- Utöka antal läkartimmar till kommunernas förfogande, till exempelvis särskilda boenden.
- Aktivt samverka med och ta tillvara på civilsamhället och andra krafter.

2.2 Västerbottens hälsoundersökningar

Det hälsofrämjande, förebyggande och uppföljande arbetet i primärvården behöver bli bättre för att främja befolkningens hälsa. Rutinmässiga hälsoundersökningar startade en gång med det s.k. Norsjö-projekten och har sedan spridits sig över länet och över landet. Västerbotten kan fortsätta att vara ledande med utvecklingen av det arbetet. Undersökningarna måste göras i större utsträckning för att i tidigt skede upptäcka ohälsa och bör anpassas för olika åldersgrupper. Alla vårdcentraler skall erbjuda undersökningarna för de som vill delta.

Kristdemokraterna vill:

- Prioritera den hälsofrämjande och förebyggande vården.
- Att primärvården stärks för att ta ett större ansvar för befolkningens hälso- och sjukvård.
- Utveckla primärvården med strävan att all vårdkompetens samlas kring den enskilde patienten.

2.3 Geriatriska vårdcentraler

Vi vill också stimulera hälsocentralerna att organisera vården av äldre på ett sätt som passar målgruppen bättre: till exempel med ett särskilt telefonnummer, där en sjuksköterska med

äldrekompetens svarar. Extra lång tid avsatt för läkarbesöket, så att man i lugn och ro hinner gå igenom alla sina frågor och sin läkemedelslista samt kroniska sjukdomar.

Vi vill ge möjlighet till att införa en geriatrisk vårdcentral (GVC) där så är möjligt utifrån de geografiska förutsättningarna. Syftet med GVC är i första hand att förbättra vårdkvaliteten och samverkan i vårdkedjan kring de äldre. Där bör läkare med specialistkompetens i geriatrik och ålderdomens sjukdomar finnas, likaså äldresjuksköterskor som fungerar som samordnare med patientens samtliga behov av vård och omsorg i fokus. Dessa kan drivas i privat regi eller offentlig regi, det viktiga är att det finns kunskap och engagemang för de äldres speciella problem

Kristdemokraterna vill:

- Säkerställa att återkommande läkemedelsgenomgångar genomförs för äldre och multisjuka
- Att äldresjukvård riktad till multisjuka äldre ska erbjudas på samtliga hälsocentraler.
- Samverka med kommunerna och utveckla arbetsformer för att på bästa sätt kunna möta och ge vård och omvårdnad till multisjuka och de mest sjuka äldre.
- Palliativ vård ska kunna erbjudas i hela länet, utformad efter lokala förutsättningar.
- Utred möjligheten för kommuner att anställa läkare inom hemsjukvården.
- Möjliggöra resurser till demensvården för att stärka kunskaperna kring demenssjukdomar och psykisk ohälsa hos äldre.
- Införa team med läkare och sjuksköterskor tillsammans med kommunerna för att förstärka hemsjukvården och minska antalet återinläggningar på sjukhus av multisjuka och de mest sjuka äldre.

2.4 Den ofrivilliga ensamheten

Idag ser vi hur allt fler lider av psykisk ohälsa. Vid sidan av det lidande som psykisk ohälsa och sjukdom innebär leder det även till stora kostnader för både den enskilde och för det offentliga. För att minska lidande och mängden sjukskrivningar är det viktigt att människor får rätt typ av stöd i rätt tid. Fortfarande finns dock mycket skam och socialt stigma kopplat till psykisk ohälsa vilket gör att människor avstår från att söka hjälp. Vi vet att många äldre känner sig ensamma. När arbetslivet är avslutat försvinner många av de vänner man haft och som även varit arbetskamrater.

Ensamhet ökar risken för psykisk ohälsa. Att inte behövas längre ger ofta ångest och många känner sig nedvärderade. En stor tragik är att äldre tappar lusten av att leva och begår suicid – speciellt svårfångade är ensamma (äldre) män. Kristdemokraterna vill säkerställa en pålitlig vård för äldre med psykisk ohälsa.

Kristdemokraterna vill:

- Utveckla möjligheten för social aktivitet på recept (SAR) som komplement till medicinering.
- Stärka civilsamhället och andra krafters roll, i arbetet med att minska ofrivillig ensamhet.
- Satsa på samtalsterapi för äldres psykiska hälsa.
- Erbjuda likvärdig vård och behandling vid psykisk ohälsa för alla.
- Förstärka primärvårdens första linje-psykiatri, både för barn och äldre.
- Utveckla arbetet med den geriatriska psykiatrin.

3. En sjukvård för ökad jämlikhet

Kristdemokraterna sätter människan före systemen och låter kvaliteten väga tyngre än vem som utför tjänsterna. Vi välkomnar när personer med ett professionellt engagemang vill öppna privat verksamhet inom ramen för Hälsovalet. Privat drivna enheter måste ha likvärdiga villkor som de regionsdrivna. Men de behöver också ges möjlighet att utvecklas över tid, utan krav på att erbjuda fullt vårdutbud redan från första dagen de öppnar upp sin mottagning.

Kristdemokraternas regeringssatsningar på vården har särskilt riktats mot tre operationsområden där köerna varit särskilt långa, med målet att korta väntetider och ge patienter snabbare tillgång till vård. Tyvärr har det regionala rödgröna styret i vissa fall inte fullt ut tagit tillvara dessa resurser, vilket har lett till att medlen inte alltid har kommit patienter till godo. För Kristdemokraterna är det centralt att patienten alltid ska komma före systemet, och att resurser används där de gör mest nytta – oavsett vilken vårdaktör som levererar tjänsten. Genom att prioritera effektiv användning av vårdens medel kan väntetiderna minska, fler patienter få vård i tid och förtroendet för vården stärkas. Trots att vårdköerna sedan valet 2022, med Kristdemokraterna i regeringen, har minskat på nationell nivå med 28% har de under samma period ökat med 21% i Västerbotten.

3.1 Tre sjukhus i Västerbotten

Sjukvården ska tillhandahålla en tillgänglig, respektfull och kvalitativ vård, på lika villkor för alla. Ambitionen är att inte enbart fokusera på diagnosen, utan att se hela personen bakom sjukdomen. Förebyggande och hälsofrämjande insatser ska ges hög prioritet och vara en självklar del av varje patientmöte. Vården ska präglas av flexibilitet och god tillgänglighet, anpassad efter individens behov och önskemål. Vi ska ha tre sjukhus i länet: i Lycksele, Skellefteå och Umeå. God vård ska finnas tillgänglig i hela länet. Möjligheten att själv välja vårdgivare eller vårdenhet ska vara en självklar rättighet, hälsovalet bör utvecklas till att omfatta fler områden.

I dag ser vi betydande skillnader i den vård som erbjuds och utvecklingen har sprungit ifrån tidigare strukturer. Det är orimligt att bostadsort ska avgöra om man får rätt vård i rätt tid. Alla människor ska garanteras en jämlik och likvärdig hälso- och sjukvård, oavsett var i landet de bor.

Kristdemokraterna verkar därför för en ökad statlig styrning av hälso- och sjukvården. Vår målsättning är ett nationellt huvudmannaskap där staten tar över det övergripande ansvaret för sjukvården. Fram till dess fortsätter vi att driva kristdemokratisk politik inom vårdens samtliga områden, bland annat i Region Västerbotten.

I andra regioner har man sedan länge infört sjukhusvård i hemmet. Detta har bidragit till att ge patienter möjlighet att få avancerad vård i en trygg och välbekant miljö, vilket ofta ökar både tryggheten och livskvaliteten. Det minskar samtidigt behovet av sjukhusinläggningar och frigör vårdplatser på sjukhusen för patienter med störst behov. För många patienter innebär vård i hemmet även bättre kontinuitet i kontakten med vårdpersonal och en mer personcentrerad vård, dessutom närmare familj och anhöriga.

Kristdemokraterna vill:

- Säkerställa jämlik vård i hela landet. Staten ska ta större ansvar för sjukvården.
- Införa en vårdplatsgaranti som ger varje patient rätt till vård på rätt klinik med rätt kompetens.
- Slå vakt om länets tre sjukhus, tydliga uppdrag med förlossningsvård och akutkompetens.
- Utveckla ambulansvården – ambulansen ska vara tillgänglig i hela länet.
- Utveckla hälsovalet till att gälla fler områden, inkluderat barn- och ungdomspsykiatri
- Införa en vårdplatsgaranti inom förlossningsvården, där den andra föräldern ska erbjudas att övernatta tillsammans med mamman efter förlossningen.
- För dem med stort avstånd till förlossningsklinik ska det erbjudas plats på patienthotell
- Bygga ut den palliativa vården för att garantera alla en värdig vård i livets slutskede.
- Ge kommunerna möjlighet att anställa läkare inom hemsjukvården.
- Utveckla användandet av e-hälsa och välfärdsteknologi för att öka tillgängligheten i vården.
- Införa patientansvarig läkare och fast läkarkontakt för patienter med kroniska sjukdomar.
- Utredda hur sjukhusvård i hemmet kan frigöra vårdplatser på avdelningar.

3.2 Kortare vårdköer och bättre kvalitet

Antalet vårdplatser minskar i Västerbotten, samtidigt som behovet av vård inte gör det. Tack vare medicinska framsteg och kontinuerlig forskning kan vi i dag lättare upptäcka och behandla både nya och redan kända sjukdomar. Efterfrågan på vård kommer därför inte att avta. Västerbotten ska alltid kunna erbjuda invånarna en tillgänglig och kvalitativ vård. Genom ökad statlig styrning och riktade satsningar på vårdpersonalen kan vi säkra den befintliga vården och samtidigt förkorta köerna i länet.

Vi vill ta fram en särskild västerbottensk kömiljard som uppmuntrar och belönar kliniker och avdelningar som lyckas korta sina väntetider. Det arbete som medarbetarna gör är ett viktigt lagarbete och vi vill fortsätta att stötta och stimulera deras betydelsefulla insatser.

Efter att köerna mer än fördubblades under Socialdemokraterna ser vi nu en ny utveckling: fler får vård i tid. Dessutom har antalet genomförda operationer ökat med nästan 46.000 om man jämför 2022 med 2025. Det betyder konkret att fler får den behandling de behöver.

Kristdemokraterna vill:

- Inför en regional kömiljard i syfte att minska väntetiderna inom hälso- och sjukvården.
- Kömiljarden ska uppmuntra och belöna kliniker och avdelningar som kortar sina vårdköer.
- Analysera och använda "Öppna Jämförelser" som styrinstrument i förbättringsarbetet.
- Öka antalet vårdplatserna på länets tre sjukhus genom tydliga satsningar på personalen.
- Införa en nationell vårdförmedling för att snabbt börja komma till rätta med vårdköerna.
- I väntan på en nationell vårdförmedling, införa en regional vårdförmedling i samarbete med våra grannregioner.

3.3 Tandhälsa i stad och landsbygd

Det råder ett tydligt samband mellan munhälsa och den allmänna hälsan. Grunden till en god tandhälsa läggs redan under barndomen. Därför är det viktigt att föräldrar får ökad kunskap genom stöd från barnhälsovården, folktandvården och skolan. Det förebyggande arbetet behöver prioriteras och tillföras mer resurser för att människor ska kunna behålla en god tandhälsa hela livet. Regelbundna besök i tandvården minskar både individens och samhällets kostnader, eftersom behovet av omfattande och dyra behandlingar då minskar.

Kristdemokraterna har i regeringen tagit fram århundradets tandvårdsreform, genom ett kraftigt förstärkt högkostnadsskydd för alla som är 67 år och äldre. Ingen ska av ekonomiska skäl behöva avstå från nödvändig tandvård. Personer med långvarig sjukdom eller funktionsnedsättning, som har särskilda tandvårdsbehov, ska få riktat stöd.

I Sverige finns fyra tandläkarutbildningar, varav en är placerad i Umeå. Trots detta råder det brist på tandläkare, tandhygienister och tandsköterskor i regionen. Vi behöver arbeta mer aktivt med att skapa kontakt med studenter för att stärka den framtida kompetensförsörjningen. Möjligheterna till vidareutbildning och professionell utveckling inom tandvården måste också vara goda. I flera mindre kommuner har det blivit allt svårare att vidhålla en tandläkarmottagning, främst kopplat till bemanning. Vi vill införa en tandvårdsbuss i inlandet, som säkerställer god tandvård i hela Västerbotten. I dag väljer många anställda att lämna Folktandvården, och den utvecklingen behöver vändas. För att kunna konkurrera med privata aktörer måste Folktandvården utvecklas och stärkas. Tandläkarutbildningen vid universitetet har stor betydelse för regionen, och samarbetet mellan utbildningen och Folktandvården bör fördjupas för att främja kunskapsutbyte och kvalitet. Folktandvården ska vara en attraktiv arbetsplats där medarbetare trivs, stannar kvar och ges möjlighet att växa i sin yrkesroll. Att själv få välja utförare av sin tandvård ska vara en självklar rättighet.

Kristdemokraterna vill:

- Förbättra stödet till föräldrar genom fortsatt arbete med projektet Salut, som berör god tandhälsa för barn och unga, 0-18år.
- Prioritera förebyggande och uppsökande tandvård för barn, utsatta grupper och äldre.
- Verka för en större mångfald av vårdgivare inom specialisttandvården.
- Införa en tandvårdsbuss för inlandet.
- Intensifiera arbetet med att besätta tandläkartjänsterna i hela länet.
- Utveckla kontakterna med universitets tandläkarutbildning.
- Förbättra tandvården hos våra äldre.

3.4 Psykisk hälsa

Psykisk hälsa är därför lika viktig som fysisk hälsa och måste behandlas med samma allvar, resurser och tillgänglighet. Västerbotten är en geografiskt stor region. Avstånd och brist på specialistkompetens gör att tillgången till psykiatrisk vård varierar mellan olika delar av regionen. Det är inte rimligt att bostadsort avgör vilken psykiatrisk vård man får. Vården måste vara tillgänglig även i glesbygden. Samtidigt behöver psykiatrin i högre grad arbeta förebyggande. Många psykiska sjukdomar kan lindras eller förebyggas genom tidiga insatser, bättre samverkan mellan samhällsaktörer och ett starkt civilsamhälle. Ingen människa ska behöva stå ensam i psykisk kris.

Psykisk ohälsa bland barn och unga är en av vår tids största folkhälsoutmaningar. Allt fler unga rapporterar ångest, depression och stressrelaterade problem. Samtidigt har barn- och ungdomspsykiatrin (BUP) ofta långa väntetider. Tidiga insatser är avgörande för att undvika livslång psykisk ohälsa. Skola, Elevhälsa, primärvård och specialistpsykiatri behöver arbeta närmare varandra. Många patienter upplever också att de bollas mellan olika vårdnivåer eller mellan region och kommun. Det riskerar att skapa otrygghet för både patienter och anhöriga. Kristdemokraterna menar att psykiatrin behöver stärkas och utvecklas så att den blir mer tillgänglig, sammanhållen och personcentrerad. Den som söker hjälp ska mötas tidigt och med rätt kompetens. Vården ska vara nära men samtidigt tillräckligt specialiserad för att hålla hög kvalitet.

Kristdemokraterna vill därför utveckla psykiatrin i Västerbotten utifrån tre grundprinciper:

- Tidiga insatser
- Sammanhållen vård
- Tillgänglighet i hela länet

Många personer med psykisk sjukdom behöver stöd från flera aktörer samtidigt som psykiatri, primärvård, socialtjänst och ibland beroendevård. När samordningen brister riskerar patienter att hamna mellan olika system. Vården behöver organiseras mer utifrån patientens behov än utifrån organisatoriska gränser. Psykisk ohälsa påverkar inte bara den som är sjuk utan även familj och närstående. Anhöriga bär ofta ett stort ansvar och behöver bättre stöd. Samtidigt spelar civilsamhället en viktig roll i arbetet med psykisk hälsa genom ideella organisationer, kyrkor och föreningar.

Kristdemokraterna vill:

- Korta väntetiderna till BUP genom förstärkta resurser och bättre arbetsorganisation.
- Utveckla första linjens psykiatri för barn och unga i primärvården.
- Att lättare psykisk ohälsa ska kunna behandlas tidigt och nära i primärvården.
- Stärka den psykiatriska kompetensen i primärvården så att fler får hjälp nära hemma.
- Stärka samarbetet mellan skola, Elevhälsa och psykiatri.
- Införa särskilda mottagningar för unga vuxna upp till 25 år för att säkerställa en trygg och sammanhållen övergång mellan barn- och vuxenpsykiatrin.
- Utveckla digital psykiatri och mobila team som kan nå patienter trots våra långa avstånd.
- Säkerställa tillgång till psykiatrisk akutmottagning och krisstöd i hela länet.
- Införa tydligare samordning mellan region och kommun kring patienter med komplex psykisk ohälsa.

- Utveckla personliga vårdplaner och fast vårdkontakt för patienter med långvarig psykisk sjukdom.
- Stärka samarbetet mellan psykiatri och beroendevård – samsjuklighet ska mötas med integrerad behandling
- Stärka stöd, information och avlastning till anhöriga till personer med psykisk sjukdom.
- Utveckla samverkan mellan psykiatrin och ideella organisationer i civilsamhället.
- Stödja initiativ som motverkar ofrivillig ensamhet och social isolering.

3.5 Gravitet och förlossningsvård

Det är hög tid att sluta förringa kvinnors hälsa. Smärta, obehag, psykiskt lidande och oro är en del av vardagen för många kvinnor i Sverige. En viktig orsak är att sjukdomar som främst drabbar kvinnor under lång tid har varit otillräckligt beforskade, feldiagnosticerade och inte fått den behandling som behövs. Västerbotten är ett geografiskt vidsträckt län, vilket ställer särskilda krav på tillgängligheten. Förlossningsvård måste därför finnas vid länets tre lasarett och hållas öppen året runt. Det är inte rimligt att kvinnor i samband med förlossning ska behöva resa 30–35 mil till kusten.

Stöd och medicinsk uppföljning under hela graviditeten behöver garanteras. Tack vare den kristdemokratiska regeringen, ska ofrivilligt barnlösa som inte lyckats få ett första barn genom de tre första behandlingarna, få lägga till ytterligare maximalt tre IVF-försök till sin behandlingsplan. Vi vill även att det ska erbjudas 1–3 syskonförsök till dem som redan har ett barn.

Kristdemokraterna vill:

- Det ska finnas tre förlossningskliniker i länet, bemannade året runt.
- Återöppna eller öppna nya förlossningsenheter där avstånden är som längst.
- Att staten ska medfinansiera upp till 75% av kostnaden för att kunna säkra fortsatt drift.
- Införa ett barnmorsketeam som följer kvinnan före, under och efter förlossningen.
- En mamma-rehab-check ska erbjudas alla nyblivna mammor.

3.6 Kvinnohälsovården

Vården för kvinnors sjukdomar behöver stärkas, bland annat genom tydligare uppdrag för specialistkliniker och bättre stöd till primärvården. Kvinnors sjukskrivningar, utmattning och avvikande symtom vid hjärt-kärlsjukdom och stroke måste tas på större allvar. Samtidigt krävs mer jämställd medicinsk forskning, då män fortfarande är överrepresenterade i studier. För sjukdomar utan tydlig remissväg bör särskilda mottagningar för sällsynta diagnoser inrättas, dit patienter med oklara symtom kan remitteras och vid behov skickas vidare till rätt specialist.

Det finns flera sjukdomar där kvinnor är överrepresenterade eller ensamma drabbade, exempelvis vissa psykiatriska tillstånd där könsanpassad behandling fortfarande är bristfällig. Sjukdomar som endometrios och vestibulit orsakar ofta svår och långvarig smärta men förblir ofta oupptäckta eller otillräckligt behandlade. Endometrios drabbar cirka var tionde kvinna i fertil ålder, saknar bot och leder ofta till år av lidande innan diagnos – i snitt fem till sju år. Kristdemokraterna vill därför att endometrios ska klassas som en folksjukdom och att multiprofessionella endometriosteams ska inrättas i alla regioner.

Även sköldkörtelsjukdomar, POTS och ME/kroniskt trötthetssyndrom är vanligare hos kvinnor. Bröstcancer är den vanligaste cancerformen bland kvinnor i Sverige och står för omkring 30 procent av all kvinnlig cancer i Sverige. Varje dag insjuknar ungefär 24 kvinnor, 9000 kvinnor varje år. Genom regelbundna kontroller och god information kan sjukdomen upptäckas tidigt. Enligt Cancerfonden identifieras upp till 70 procent av bröstcancerfallen vid mammografiscreening.

Klimakteriet är en naturlig fas men innebär ofta betydande besvär. Cirka 70 procent av kvinnor i åldern 47–56 år påverkas, och en tredjedel får mer uttalade symtom som ångest eller sömnproblem. Vanliga tecken är oregelbundna blödningar, värmevallningar och torra slemhinnor, men även exempelvis hjärndimma, nedstämdhet och värk förekommer. Kunskap och tillgång till vård är bristfällig, vilket gör att många går länge utan hjälp. Därför bör specialiserade klimakteriemottagningar finnas i alla regioner, tillsammans med bättre information och stärkt utbildning inom vården.

Kristdemokraterna vill:

- Satsa på kvinnosjukvården för att ta kvinnors lidande på allvar.
- Verka för att höja kunskapsnivån hos både profession och allmänhet om skillnader mellan kvinnors och mäns hälsa, symtom och sjukdomsförlopp.
- Inrätta en mottagning för utredning av sällsynta sjukdomar eller tillstånd med oklar diagnos.
- Satsa på forskning avseende könsskillnad i behandling av psykiska sjukdomar.
- Stärka utbildningen om klimakteriet inom vårdutbildningarna.

3.7 Våld och förtryck

Rätten till ett liv fritt från våld och förtryck borde vara självklar, men verkligheten ser annorlunda ut för många kvinnor. Därför krävs ökade resurser till utbildning om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld för personal inom regionen. Samverkan mellan sjukvården och andra myndigheter behöver också fördjupas för att bättre kunna stödja och skydda utsatta kvinnor. Under år 2024 anmäldes 9 633 våldtäkter. Mörkertalet är stort och vilken vård eller stöd som finns tillgänglig, varierar i olika delar av länet.

Varje region bör etablera en traumamottagning för sexuell hälsa i nära samverkan med polis, socialtjänst och ideella stödorganisationer. Mottagningen ska erbjuda omedelbar medicinsk vård, spårsäkring, psykologiskt stöd och långsiktig psykosocial hjälp. Det ska också finnas krisstöd och psykologhjälp, långsiktigt psykosocialt stöd och hjälp vid polisanmälan. På så sätt säkerställs att alla som utsätts för sexualbrott får snabb, trygg och samordnad hjälp – oavsett var de bor.

Kristdemokraterna vill:

- Satsa på utbildning och behandling gällande mäns våld mot kvinnor och sexuellt våld.
- Arbeta för att etablera en traumamottagning för sexuell hälsa i nära samverkan med polis, socialtjänst och ideella stödorganisationer.
- Stärka samarbetet mellan olika myndigheter för att tidigt upptäcka och kunna bemöta tecken på hederskultur.

3.8 Beroendevården

Synen på beroende och missbruk behöver förändras. Frågan måste flyttas från moraliserande attityder och ett ”skylla sig själv”-perspektiv till ett förhållningssätt som präglas av omtanke, respekt och god vård. Patienten ska stå i centrum, och personalen behöver ta hänsyn till varje individs unika förutsättningar och önskemål. Vi har ett gemensamt ansvar att ta hand om samhällets mest utsatta. För att öka möjligheterna till återhämtning bör de erbjudas vård och behandling genom en gemensam och samordnad enhet.

I dag hanteras missbruksproblematik och psykisk ohälsa i två skilda system – det ena av socialtjänsten och det andra av regionen. Socialtjänsten har i nuläget inte tillräcklig kompetens när det gäller behandling och stöd vid beroendesjukdomar. Följden blir att personer i behov av hjälp skickas mellan verksamheterna, vilket ökar risken för att rätt stöd och behandling inte ges i tid. Samverkan mellan sjukvården och socialtjänsten måste därför förbättras och bli mer sammanhållen.

Kristdemokraterna vill:

- Att det ska finnas ett samlat ansvar för beroendevården i länet.
- Utveckla kompetensen på området genom forskning och utbildning.
- Stärka samverkan mellan psykiatri och socialtjänsten för att bättre kunna stödja personer med psykisk sjukdom och sociala problem.
- Utveckla samarbetet med övriga instanser som kommer i kontakt med beroendesjuka, exempelvis kriminalvården och frivården.
- Möjliggöra kompetenshöjning inom missbruks- och beroendevården för att bättre kunna upptäcka och behandla närelaterade problem som spelmissbruk och sexmissbruk.

3.8 Underlätta resor till sjukvården

Regionens resepolicy betonar att patienter i första hand bör använda kollektivtrafik vid resor till och från vården. Detta måste dock genomföras med samma tydliga patientperspektiv som präglar själva vårdinsatsen. För vissa innebär resorna en betydande belastning, med långa avstånd, upprepade och ansträngande byten mellan färdmedel samt omfattande väntetider både före och efter sitt vårdbesök.

Nuvarande regelverk gör att många i stället väljer att köra egen bil. Samtidigt skapar parkeringssituationen vid sjukhusen en stressfaktor för patienter och anhöriga. Regionen behöver därför säkerställa att parkeringsplatser som är avsedda för patienter och besökare inte upptas av obehöriga, och hitta hållbara lösningar på problemet.

Kristdemokraterna vill:

- Ta större hänsyn till den enskilda patientens situation vid planering av sjukresor.
- Ingen ska behöva vänta på transport i mer än en timme före och efter besök i vården.
- Samordna olika besök inom vården för att minska antalet resor till och från sjukvården.

4. Barn och unga – vår framtid

Ett gott samhälle byggs genom att varje barn får trygghet, god vård och en stabil uppväxt som grund. För Kristdemokraterna börjar ett tryggt Västerbotten i familjen, där omsorg, kärlek och värderingar som ansvar, medmänsklighet och respekt för varje individs unika värde formas tidigt i livet. Den tryggheten ska sedan förstärkas i vardagen genom skola, fritidsverksamhet, föreningsliv och andra sociala sammanhang, så att barn och unga kan växa upp med tillit, självkänsla och möjlighet att ta ansvar för sig själva och andra.

I ett Västerbotten som utvecklas behöver också vården, socialtjänsten och andra stödstrukturer utvecklas i samma takt. Varje barn, oavsett var i länet de bor, ska ha rätt till tidig hjälp när de mår dåligt eller stöter på problem. Ingen ska behöva vänta på stöd, och inga behov ska förbises på grund av långa avstånd eller resursbrist. Det är avgörande att samhället erbjuder både förebyggande stöd och snabb hjälp, så att barn kan känna sig trygga, hörda och värdefulla i alla situationer.

4.1 Barnets bästa i varje beslut

Ett starkt samhälle bygger på att vi tar ansvar för de yngsta och mest sårbara. Genom att ge barnen rätt förutsättningar från början lägger vi grunden för en framtid där de kan växa till självständiga, medmänskliga och ansvarstagande vuxna, som i sin tur stärker hela Västerbotten. Rent konkret vill Kristdemokraterna bland annat etablera en Barn-IVA på NUS, vilket skulle stärka den specialiserade vården för svårt sjuka barn i regionen och minska behovet av långa transporter till andra sjukhus. Att därutöver inrätta ett barncentrum i Södra Lappland skulle göra vården mer tillgänglig för barn och familjer som bor långt från de större sjukhusen. Ur ett familjeperspektiv skulle även kontakterna med vården blir enklare och mer samordnade. I stället för att bollas mellan olika enheter kan familjer möta ett team som samarbetar kring barnets samtliga behov.

Barnkonventionen är svensk lag och slår fast att barnets bästa alltid ska komma först. Det är en grundläggande värdering att barn inte är samhällets bihang, utan individer med egna rättigheter och behov.

När Region Västerbotten fattar beslut om vård, organisation eller resurser ska barnets bästa alltid beaktas. Barn och unga påverkas direkt av vårdens tillgänglighet, avstånd till vård och möjligheten att få stöd i tid.

Kristdemokraterna vill:

- Att alla beslut inom regionen ska barnsäkras genom barnkonsekvensanalyser.
- Stärka kunskapen om barnets rättigheter hos regionens personal och ledning.
- Säkerställa att barns behov beaktas när vård organiseras och förändras i länet.
- Etablera en Barn-IVA på NUS.
- Inrätta ett barncentrum i Södra Lappland.
- Barnkonventionen ska genomsyra hela regionens arbete och beslutsfattande.

4.2 Familjen – barnets första och viktigaste gemenskap

Hur familjepolitiken utformas är centralt för Sveriges utveckling. Föräldrarna är de viktigaste personerna i ett barns liv. Alla familjer är olika och varje familj har olika bevekelsegrunder för vilka val de behöver göra för sina barn. Många familjer kämpar med att få vardagen att gå ihop. Politikens uppgift är att stödja familjen och ge den de bästa förutsättningarna. Familjen är grunden för en trygg och stabil uppväxt. Dagens föräldrastödinsatser är inte tillräckliga då vi ser ökande problem med psykisk ohälsa och oro bland våra tonåringar.

Det befintliga utbudet av stöd motsvarar inte föräldrars behov av att få rådgöra om föräldrarollen och barnets utveckling genom hela uppväxten. Familjen är en viktig grundsten i det förebyggande arbetet. Genom att ge familjer det stöd de behöver kan vi hjälpa till att förebygga problem som psykisk ohälsa, missbruk och kriminalitet hos våra ungdomar. Det offentliga ska inte ta över föräldrarnas roll, däremot ska det offentliga erbjuda stöd och hjälp i föräldrarnas viktiga uppgift. I Västerbotten vittnar många föräldrar om oro för sina barns psykiska hälsa och svårigheter att få stöd i tid. Föräldrar ska inte behöva stå ensamma när deras barn mår dåligt.

Att införa en samlad väg in till stöd och vård för barn och unga, som ger föräldrar snabb rådgivning, tydlig vägledning och rätt insats i rätt tid.

Kristdemokraterna vill:

- Erbjud alla föräldrar stöd under barnets uppväxt, inklusive två föräldrautbildningar – en för småbarnsföräldrar och en för tonårsföräldrar.
- Att familjecentraler finns i varje kommun samt att deras arbete utvecklas och stärks.
- Stärka samverkan mellan region, kommuner och mellan kommunerna för ett mer sammanhållet stöd till familjer.
- Stärka civilsamhället och föreningar som erbjuder rådgivning och stöd till familjen.
- Att familjens roll som grund för trygghet och god utveckling värnas.

4.3 Förebyggande insatser

En trygg vardag och god hälsa börjar tidigt. De första åren är viktiga i ett barns liv och det lägger en viktig grund för den psykiska hälsan senare i livet. Både sociala och psykologiska faktorer har betydelse. Att som barn tidigt få forma nära relationer till sina vårdnadshavare utvecklar de förmågan att känna kärlek, tillit och medkänsla. Under de första åren utvecklas hjärnan som mest,

då grundläggs funktioner som språkutveckling, inlärning och känslomässig utveckling och beteende. Att som barn och ung ingå i ett socialt sammanhang och känna tillhörighet både i familjen samt utanför är en av de viktiga faktorerna som påverkar den psykiska hälsan. Det är en bra investering med tidiga insatser.

Det börjar med barnen. Vi vill utveckla arbetet kring HLT som är en samverkansmodell där skola/förskola, hälso- och sjukvård samt socialtjänst arbetar tillsammans kring barn och unga som visar tidiga tecken på svårigheter. Tanken är att fånga upp problem tidigt, innan de växer sig så stora att vardagen behöver mer ingripande sociala insatser. HLT- Bygger på tre perspektiv som alltid ska ses tillsammans: Hälsa, lärande och trygghet. Det finns ett särskilt värde i att kunna arbeta sömlöst mellan olika verksamheter vid insatser för barn och unga.

När barn och unga får stöd i tid minskar risken för psykisk ohälsa, utanförskap och lidande längre fram. När föräldrar ges stöd vittnar många om att deras barn inte längre behöver samma typ av vård som de tidigare stod i kö till. I dag väntar många barn och unga i Västerbotten för länge på stöd. Det är inte värdigt ett samhälle som sätter människovärdet först.

Kristdemokraterna vill:

- Stärka det förebyggande arbetet för barn och ungas psykiska hälsa.
- Utveckla första linjens vård.
- Införa föräldrastödsprogram och depressionsförebyggande insatser.
- Stärka gemenskapen mellan barn och föräldrar.
- Förbättra och fördjupa samverkan mellan hälso- och sjukvård, Elevhälsa, skolhuvudmän, socialtjänst, tandvård och utveckla HLT-arbetet i alla kommuner.
- Säkerställa likvärdig tillgång till stöd i hela länet, både i fjäll, inland och kust.
- Utveckla tillgängliga kontaktvägar även digitalt.
- Stärka civilsamhällets och stödorganisationers arbete genom ökad ekonomisk kompensation så att de kan komplettera regionens insatser.

4.4 Ungas psykiska hälsa

Allt fler lider av psykisk ohälsa. Särskilt oroande är ökningen bland barn och unga. Det är viktigt att barn och unga får stöd tidigt, innan problemen hunnit växa sig för stora. Utbildning och framtidsplaner riskerar att spolieras av längre tid med psykisk ohälsa, därtill kommer risken för missbruk och andra riskbeteenden. Därför behöver Elevhälsan spela en än tydligare roll i att tidigt fånga upp och ge rätt stöd, och vid behov slussa vidare till instanser med större kompetens på området.

Även ungdomsmottagningarna är viktiga. Samverkan mellan Elevhälsan, ungdomsmottagningarna, barn- och ungdomshälsan och den specialiserade barn- och ungdomspsykiatrin behöver utvecklas. Under mandatperioden har Kristdemokraterna fått gehör för enklare kontaktvägar in till psykiatrin. Ett ytterligare steg vi vill se är en gemensam huvudman för alla mottagningar inom Elevhälsan, vilket skulle underlätta för unga patienter att snabbare få den vård de behöver. Ett samlat barn och ungdomscenter där vård, stöd och psykiska insatser för barn och unga samlas under ett tak för att ge rätt hjälp i tid. När barn och unga mår psykiskt dåligt ska de mötas av en vård som är tillgänglig, trygg och professionell.

Ingen ung människa ska behöva vänta i månader på hjälp. Den ökande psykiska ohälsan bland unga är en tydlig signal om att vården måste stärkas. Inget barn ska behöva vänta mer än 30 dagar på fördjupad utredning och behandling, samt intensifiera arbetet mot självmord, självmordsförsök och självskadebeteende i nära samverkan med Elevhälsan.

Tillsammans kan dessa satsningar bidra till tryggare, mer jämlik och mer tillgänglig barnsjukvård i hela regionen.

Kristdemokraterna vill:

- Stärka barn och ungdomspsykiatri för att korta de oacceptabla väntetiderna.
- Stärka ungdomsmottagningarnas tillgänglighet i hela länet, med goda öppettider, möjlighet till spontana besök och en verksamhet anpassad till ungas skolgång, arbete och fritid.
- Tydliggöra samverkan mellan Elevhälsan, ungdomsmottagningar, barn- och ungdomshälsa och barn- och ungdomspsykiatri.
- Minska slussande mellan instanser, genom att säkerställa en gemensam huvudman för hela Elevhälsan.
- Införa ett samlat barn och ungdomscenter med psykisk vård, stöd och insatser.
- Införa en elevhälsogaranti som innebär att barn och unga med psykisk ohälsa får träffa rätt kompetens inom 24 timmar.
- Säkerställa lämpliga övergångar från barn- till vuxenpsykiatri, utifrån barnets behov.

4.5 Barn som far illa – samhällets yttersta ansvar

Ett barnrättsombud ska alltid verka utifrån barnets bästa. Det kan handla om att verka för att barns behov som närstående ska uppmärksammas. De ska informera och utbilda personalen i den egna verksamheten om barnets rättigheter och perspektiv. De ska vidare samverka med chef i hur verksamhet och personal kan professionalisera barnets rättigheter i det vardagsnära arbetet och i regionens miljöer. För att kunna skydda barnen och ge dem det stöd som behövs, krävs det mer resurser inom området. Barn som riskerar fara illa eller far illa behöver ofta stöd från flera verksamheter inom vården och olika myndigheter.

Barnskyddsteam ska finnas på varje sjukhus. De arbetar för att stärka samarbetet inom hälso- och sjukvården och med andra myndigheter. Teamen finns för att kunna erbjuda rådgivning och stöd i handläggning vid misstanke om att barn far illa, vid frågor om barn som anhöriga, oro för väntat barn och våld i nära relationer. De ger även stöd vid anmälnings- och utredningsprocesser, råd om skadedokumentation och spår säkring samt gällande riktlinjer i e-journal och patientadministrativa system.

Kristdemokraterna vill:

- Att barnskyddsteam ska finnas vid länets sjukhus för att stärka arbetet med att upptäcka barn som far illa.
- Stärka vårdens ansvar för att tidigt identifiera och agera när barn far illa, genom fortbildning av personal om tecken på utsatthet och korrekt tillämpning av anmälningsplikten.
- Förbättra samverkan mellan region, kommun och andra myndigheter.
- Att individuella klagomål från barn alltid tas på allvar och utreds noggrant.

4.6 Barn och ungas synbehov

Syner är avgörande för ett barns utveckling. Problem med synen, skelning eller ögonsjukdomar påverkar inte bara skolarbetet utan också självkänslan, det sociala livet och möjligheten att delta i idrott och fritidsaktiviteter. Barn ska kunna se tavlan i klassrummet, bollen på fotbollsplanen och framtiden med klar blick oavsett bakgrund.

För Kristdemokraterna är det självklart att varje barn ska få rätt stöd i rätt tid. Att få tillgång till glasögon är inte en lyx – det är en nödvändighet för att kunna läsa, lära och utvecklas. Synen utvecklas tidigt i livet, och om problem inte åtgärdas i tid kan konsekvenserna bli långvariga. Det ska aldrig vara familjens ekonomi eller bostadsort som avgör om ett barn får de glasögon som behövs. Dagens glasögonbidrag på 800 kronor täcker inte den faktiska kostnaden och riskerar att lämna familjer med en ekonomisk börda.

Läkemedel är kostnadsfria för barn. Glasögon fungerar i praktiken som ett hjälpmedel – ett ”läkemedel” för ögonen – och bör behandlas därefter. Barnets behov måste gå före systemets begränsningar.

Kristdemokraterna vill:

- Utveckla dagens glasögonbidrag så att det täcker hela kostnaden för glasögon och glasbyte för barn upp till cirka 8 års ålder när synen är färdigutvecklad.
- Säkerställa att tillgången är jämlik över hela länet och inte påverkas av familjens ekonomi.

5. Trygghet när man åldras

Att åldras är en naturlig del av livet, men det innebär också ökade behov av stöd, vård och trygghet. Samhället måste därför vara rustat för att möta dessa behov på ett värdigt, tillgängligt och förebyggande sätt. En trygg ålderdom bygger på att rätt insatser sätts in i tid, att vården är anpassad efter individen och att den äldre ges möjlighet att fortsätta leva ett aktivt och självständigt liv. Med stigande ålder försämras ofta hälsan och därför ska stöd finnas lättåtkomligt.

En viktig del i detta är att stärka det förebyggande arbetet. Hälsoundersökningar riktade mot äldre behöver utvecklas och bli en naturlig del av vården. Vi vet att tidiga insatser kan göra stor skillnad. Exempelvis visar forskning att hälsosamtal från 70 års ålder förbättrar både livskvalitet och livslängd. Samtidigt är det viktigt att dessa insatser inte enbart fokuserar på medicinska värden, utan även inkluderar sociala behov och livskvalitet. Trygghet handlar även om det sociala livet. Ofrivillig ensamhet är ett växande problem som påverkar både den psykiska och fysiska hälsan negativt. Därför behöver samhället skapa fler möjligheter till gemenskap, exempelvis genom stöd till aktiviteter, mötesplatser och samverkan med civilsamhället.

Äldre har också en viktig roll i samhället utanför arbetslivet. Engagemang i föreningsliv, skola och civilsamhälle bidrar till ökad gemenskap och förståelse mellan generationer. I en tid där naturliga mötesplatser minskar blir dessa insatser allt viktigare. Att se äldre som en resurs handlar ytterst om människosyn. Varje människa har ett okränkbart värde och ska ges möjlighet att fortsätta utvecklas genom hela livet. Ett samhälle som tar vara på äldres erfarenhet blir rikare och starkare.

5.1 Geriatriska vårdcentraler

När kontakt med vården behövs ska den enkelt finnas tillgänglig. Digitala lösningar fyller en stor funktion men den tekniska kunskapen finns inte hos hela befolkningen och särskilt inte hos den äldre befolkningen, varför direktkontakt via telefon måste kunna vara ett. Tryggheten i att snabbt få kontakt med rätt kompetens är avgörande för att undvika onödiga komplikationer och lidande.

För att möta de ökande behoven krävs också en stärkt kompetens inom vården. Den geriatriska kunskapen är i dag otillräcklig och behöver byggas ut. Endast en liten del av läkarnas utbildning fokuserar på äldre, trots att gruppen växer snabbt. Fler läkare och sjuksköterskor med specialistkompetens inom geriatrik är en förutsättning för att kunna ge en god och säker vård. Samtidigt måste vården bli mer samordnad. Seniorsmottagningar med tvärprofessionella team kan bidra till ett helhetsomhändertagande och minska behovet av akuta sjukhusinläggningar. Genom att arbeta förebyggande och nära individen kan vården bli både mer effektiv och mer mänsklig. Där det finns möjlighet att starta en geriatrisk vårdcentral (GVC) ska detta uppmuntras.

Kristdemokraterna vill:

- Förenkla möjligheterna för äldre att få kontakten med vården oavsett teknisk kunskapsnivå.
- Äldresjuksköterska ska finnas på varje vårdcentral och GVC där så är möjligt.
- Säkerställa att återkommande läkemedelsgenomgångar genomförs för äldre och multisjuka
- Att äldresjukvård riktad till multisjuka äldre ska erbjudas på samtliga hälsocentraler.
- Samverka med kommunerna och utveckla arbetsformer för att på bästa sätt kunna möta och ge vård och omvårdnad till multisjuka och de mest sjuka äldre.
- Utredda möjligheten för kommuner att anställa läkare inom hemsjukvården.
- Införa team med läkare och sjuksköterskor tillsammans med kommunerna för att förstärka hemsjukvården och minska antalet återinläggningar på sjukhus
- Palliativ vård ska kunna erbjudas i hela länet, utformad efter lokala förutsättningar.

5.2 Särskilda satsningar

Hörselnedsättning är ett tydligt exempel på ett område där tidiga insatser är avgörande. Många äldre lever med nedsatt hörsel utan att få rätt hjälp, vilket kan leda till isolering, psykisk ohälsa och i vissa fall felaktiga bedömningar av kognitiv förmåga. Forskning visar dessutom på ett samband mellan hörselnedsättning och demens. Därför behöver hörseltester bli en självklar del av hälsokontroller för äldre, samtidigt som väntetiderna för hörapparater måste kortas. Ett ytterligare exempel är ett vaccinationsprogram för äldre, som den kristdemokratiska regeringen har infört. Infektionssjukdomar som kan förebyggas med vaccinationer är en viktig åtgärd för äldres hälsa.

Kristdemokraterna har dessutom i regeringen tagit fram århundradets tandvårdsreform, genom ett kraftigt förstärkt högkostnadsskydd för alla som är 67 år och äldre.

Kristdemokraterna vill:

- Att hälsoundersökningar ska riktas mot äldre och de för äldre särskilt viktiga hälsotillstånd, till exempel hörselnedsättning och infektionssjukdomar.
- Möjliggöra fler hörselkontroller och korta väntetiderna för hörapparater.
- Möjliggöra resurser till demensvården för att stärka kunskaperna kring demenssjukdomar och psykisk ohälsa hos äldre.
- Förstärka primärvårdens första linje-psykiatri för äldre.
- Utveckla arbetet med den geriatriska psykiatrin.
- Satsa på samtalsterapi för äldres psykiska hälsa.

5.3 Äldre som en resurs

Samtidigt som behovet av vård och omsorg ökar, är det viktigt att se den stora potential som finns hos äldre människor. Åldrandet innebär inte en förlust av värde, utan tvärtom en tillgång i form av erfarenheter och kunskaper. Detta är resurser som samhället idag inte fullt ut tar tillvara. Många människor når sin högsta kompetensnivå i slutet av sitt yrkesliv. Att då lämna arbetslivet helt innebär inte bara en förlust för individen, utan också för samhället. I en tid där kompetensförsörjningen är en stor utmaning är det särskilt viktigt att skapa möjligheter för äldre att fortsätta bidra.

Arbetslivet behöver därför bli mer flexibelt. Möjligheten att arbeta vidare efter pensionsålder, i anpassad form, bör vara en självklarhet. Det kan handla om deltidsarbete, mentorskap eller rådgivande roller. På så sätt kan kunskap föras vidare samtidigt som individen behåller en känsla av sammanhang och mening. Det bör också bli rutin att ta tillvara den erfarenhet som finns hos pensionerade medarbetare. Genom att erbjuda uppdrag som handledare, utbildare eller mentorer kan organisationer stärka sin långsiktiga utveckling. Detta är särskilt viktigt inom kunskapsintensiva verksamheter där erfarenhet spelar en avgörande roll.

Redan innan pensionsåldern bör arbetsgivare föra en aktiv dialog med sina medarbetare om framtiden. Genom utvecklingssamtal kan man identifiera vilka som vill fortsätta arbeta och på vilket sätt deras kompetens bäst kan användas. Detta skapar både trygghet för individen och stabilitet för verksamheten.

Kristdemokraterna vill:

- Att när en anställd närmar sig pensionsålder ska utvecklingssamtal ske för att identifiera möjligheten för att jobba vidare.
- Uppmuntra senior personal att arbeta vidare genom flexibla lösningar och mentorsuppdrag.
- Att pensionerade, tidigare anställda ska rutinmässigt erbjudas att delta i kunskapsöverförande sammanhang som utbildningar och som rådgivare för verksamhetsutveckling.
- En premiemodell ska införas för att premiera att senior personal väljer att arbeta kvar hel- eller deltid efter fyllda 65 år.

6. En hållbar ekonomi i regionen

En av regionens stora utmaningar är den åldrande befolkningen, vilket innebär att fler personer ska försörjas. En liknande utmaning uppstår när stora grupper hamnar utanför arbetslivet på grund av bristande utbildning eller misslyckad integration. Kombinationen av detta med medborgare som successivt ställer högre krav på vad det offentliga ska erbjuda riskerar att skapa en svårhanterlig situation. Därför behöver vi föra en seriös diskussion om hur välfärdsuppdraget ska kunna upprätthållas på lång sikt.

En stabil och ansvarsfull ekonomi är grunden för att hälso- och sjukvården ska fungera väl, men även att bussarna ska rulla mellan våra kommuner. Utan ordning och reda i finanserna riskerar kvalitet, tillgänglighet och långsiktighet i vården att urholkas. Regionen gör idag av med mer pengar än man får in, vilket bland annat leder till färre vårdplatser, längre väntetider, stressad personal och ökad användning av hyrpersonal. En ekonomi i balans är därför en förutsättning för att kunna säkerställa god vård, hållbar regional utveckling och trygghet för både dagens och morgondagens invånare.

6.1 Läget i Region Västerbotten

Kristdemokraterna ser med oro på den ekonomiska situation som Region Västerbotten under lång tid befunnit sig i, med återkommande och omfattande underskott i verksamheterna. Utifrån förvaltarens princip verkar vi målmedvetet för en ekonomi i balans, så att även framtida generationer kan känna trygghet i hälso- och sjukvården och i den regionala utvecklingen i Västerbotten. Jobbskatteavdraget från den kristdemokratiska regeringen äts upp av skattehöjningen i Västerbotten i början av 2026, vilken riskerar att få allvarliga konsekvenser i ett län med några av landets minsta kommuner och deras redan pressade ekonomier. Detta påverkar både inflyttning och utflyttning, vilket i sin tur hotar möjligheten att upprätthålla välfärden inom skola, vård och omsorg.

Region Västerbotten har under många år haft betydande strukturella underskott, liksom en omfattande vårdskuld. Vårdköerna har varit långa under en längre tid, och de ekonomiska obalanserna har funnits i många år, långt före pandemi och osäkert världsläge.

Vid fyra tillfällen har det rödgröna regionstyret höjt skatten under de senaste 10 åren. Effekten har kortvarigt lett till svarta siffror, men då regionens ekonomiska utmaningar inte består av för lite medel, utan att medlen inte används effektivt, har det gång på gång resulterat i röda siffror. 2026 valde Västerbotten, som enda region i landet, att höja skatten. Efter skattehöjningen ligger 13 av landets 20 kommuner med högst total skatt i Västerbotten, vilket visar hur länet får en av de mest skattebelastade befolkningarna i hela Sverige. I topp tio återfinns åtta kommuner från Västerbotten – med Dorotea, Vilhelmina, Åsele och Sorsele i topp, samtliga över 35,4 procent i total skatt. Även Vindelns, Norsjö, Malå och Storumans ligger bland de tio högsta. Umeå hamnar på plats 29 med 34,65 procent och Skellefteå på plats 40 med 34,45 procent, vilket innebär att även länets större städer ligger klart över rikets genomsnittliga skattenivå.

Placering i högst skatt	Kommun	Skattehöjning		Total skatt	
		Kommun	Region		Västerbotten
1	2425 Dorotea	23,80	11,35	0,5	35,65
2	2462 Vilhelmina	23,65	11,35	0,5	35,50
3	2422 Sorsele	23,60	11,35	0,5	35,45
4	2463 Åsele	23,60	11,35	0,5	35,45
5	1862 Degerfors	23,00	12,30		35,30
6	1761 Hammarö	22,92	12,28		35,20
7	2404 Vindeln	23,35	11,35	0,5	35,20
8	2417 Norsjö	23,35	11,35	0,5	35,20
9	2418 Malå	23,35	11,35	0,5	35,20
10	2460 Vännäs	23,35	11,35	0,5	35,20
11	2401 Nordmaling	23,25	11,35	0,5	35,10
12	2305 Bräcke	23,39	11,70		35,09
13	1860 Laxå	22,70	12,30		35,00
14	2403 Bjurholm	23,15	11,35	0,5	35,00
15	2409 Robertsfors	23,15	11,35	0,5	35,00
16	1760 Storfors	22,70	12,28		34,98
17	2421 Storuman	23,10	11,35	0,5	34,95
18	2303 Ragunda	23,22	11,70		34,92
19	2313 Strömsund	23,22	11,70		34,92
20	2481 Lycksele	23,05	11,35	0,5	34,90

Som kontrast mot de rödgrönas skattehöjningar, står ett starkt näringsliv och fler människor i arbete skapar de skatteintäkter som är nödvändiga för att finansiera välfärden. Samtidigt är en effektiv och välfungerande offentlig sektor avgörande för ett gott samhälle. Regionens uppdrag har successivt vuxit, vilket innebär ansvar för fler medarbetare och en bredare kompetensbas. Det ställer ökade krav på ledning, uppföljning och tydlig koppling mellan resurser, prestationer, resultat och effekter. Det kräver också skarpa prioriteringar samt ett kontinuerligt arbete med effektivisering och utveckling. Kristdemokraterna vill se att verksamheter som klarar sina budgetmål på något sätt premieras – det är inte hållbart att verksamheter som går rejält back behandlas lika som de som faktiskt håller sina mål.

6.2 Förbättrad budgetdisciplin

Det behövs en verklig förbättring av budgetdisciplinen, grundad i ett långsiktigt och konsekvent ekonomiarbete på alla nivåer inom verksamheterna. De rödgrönas strategi att upprepade gånger tillskjuta nya skattemedel utan genomgripande reformer är inte hållbar. Trots flera skattehöjningar under 2000-talet, nu senast i början av 2026, har problemen inte lösts. Vi behöver i stället budgetar som är trovärdiga och möjliga att följa upp – inte pappersprodukter som saknar långsiktig effekt. Kristdemokraterna vill se ett Västerbotten med god ekonomisk hushållning, där kostnaderna inte skjuts över på framtida generationer.

Regionen ska säkerställa långsiktig ekonomisk balans genom realistiska och genomförbara budgetar som systematiskt minskar det strukturella underskottet. Budgetdisciplin ska förbättras på alla nivåer, och verksamheter som överskrider sina budgetar ska lämna återrapport samt handlingsplan för hur man ämnar rätta till situationen. På så sätt skapas en stabil ekonomisk grund som gör det möjligt att prioritera kärnverksamheterna och säkerställa att resurser används effektivt och ansvarsfullt. Den faktiska vården ska det aldrig tummas på.

Kristdemokraterna vill:

- Trygga långsiktig ekonomisk balans i regionen.
- Säkerställa realistiska och genomförbara budgetar som systematiskt minskar det strukturella underskottet.
- Förbättra budgetdisciplin på alla nivåer.
- Få återrapport och handlingsplan från verksamheter som överskrider budget.
- Återkommande utvärdera styrning och uppföljning av sambandet mellan resurser, prestationer, resultat och effekter i verksamheterna.
- Driva regionen med hög effektivitet och ett gott förvaltarskap där kärnverksamheterna prioriteras.

6.3 Valfrihet med fler aktörer inom vården

Genom att minska administration som inte är direkt patientnära kan regionens resurser frigöras till verksamheter som skapar värde för invånarna. Valfärdstjänster ska levereras av en mångfald av utförare, bland annat med stöd av hälsoval Västerbotten. Vid alla upphandlingar ska tydliga sociala, miljömässiga och etiska krav ställas, för att säkerställa hållbarhet och kvalitet i hela vården.

Västerbotten ska skapa förutsättningar för att fler aktörer inom hälsovalet kan etablera sig och erbjuda vård av hög kvalitet, samtidigt som samarbetet med civilsamhällets aktörer stärks exempelvis genom fysisk aktivitet på recept. Regionen ska fungera som ett stöd till andra aktörer.

Kristdemokraterna vill:

- Underlätta för andra aktörer inom hälsovalet att etablera sig i Västerbotten.
- Stärka samarbetet med civilsamhället.
- Vara ett stöd för föreningars och enskildas ansvar eller uppgifter, men inte överta dem.
- Minska administration som inte är direkt patientnära.
- Leverera valfärdstjänster av en mångfald av utförare, bland annat genom att använda
- Att lagen om valfrihetssystem, LOV, utmaningsrätt, Lagen om offentlig upphandling, LOU och hälsoval Västerbotten.
- Ha tydliga sociala, miljömässiga och etiska krav vid upphandling.

7. Utveckling av hela länet

Alla människor ska, oavsett bostadsort, kunna få del av samhällets grundläggande sociala rättigheter och ges rimliga förutsättningar att försörja sig och utveckla sin bygd. Därför krävs en aktiv regionalpolitik som ser till att alla delar av Västerbotten får tillgång till vård, utbildning och samhällsservice på lika villkor. Som bidrar till att minska skillnader mellan kust, inland och fjäll och skapar förutsättningar för lokala jobb och företagande.

Infrastruktur, kommunikationer och digital uppkoppling är centrala verktyg för att koppla ihop regionen och underlätta vardagen för invånarna. Etableringar och företagande i länet är avgörande för jobb, inflyttning och skatteintäkter som stärker regionen, där erfarenheter från tidigare satsningar, som exempelvis Northvolt, bör dokumenteras för att lära av åtgärder och planering. Konkursen i mars 2025 blev ett tungt bakslag. Samtidigt finns nu ny aktivitet både i Skellefteå och övriga länet, där industrier och företag utvecklas. Västerbotten har även mycket goda möjligheter att utveckla besöksnäringen. Här behövs regionens stöd – regional utveckling är en investering, inte en kostnad. Upphandlingar behöver utformas så att även mindre och lokala leverantörer får en reell möjlighet att delta. Att premiera det lokala perspektivet skulle samtidigt stärka regionens småföretagande.

Slutligen ska regionalutvecklingspolitiken lyfta trygghetsfrågorna, såväl i stad som landsbygd. Polisiär närvaro i hela länet är avgörande för ett Västerbotten man ska vilja leva och verka i.

7.1 Utveckla både näringsliv och föreningsliv

En aktiv utvecklingspolitik ska stödja civilsamhället och föreningslivet, ofta navet i mindre samhällen, och en viktig faktor för delaktighet och lokal sammanhållning. Den ska även främja små och medelstora företag samt jordbruk och skogsbruk. Unga ska ge möjlighet att stanna kvar i sina hemorter, genom goda utbildningsvägar. Genom att investera i människor, företag och lokalsamhällen kan vi säkerställa att Västerbotten fortsätter att utvecklas hållbart och livskraftigt. Civilsamhället utgör också en central kraft i samhällsbygget, och regionen måste i större utsträckning ta tillvara dess engagemang och kompetens. Förbättrad samverkan är nödvändig, med tydligt fokus på hur regionens verksamheter kan utvecklas och bli mer effektiva.

Kristdemokraterna vill:

- Stärka civilsamhällets roll för utvecklingen på mindre orter.
- Inrätta en civilsamhällessamordnare för att upprätthålla och utveckla kontakterna mellan Regionen och civilsamhället.
- Att avskrivning av studieskulder ska möjliggöras för att locka arbetskraft till inlandet.
- Förenkla bygglovshanteringen för bebyggelse i landsbygdskommuner.
- Inför statliga topplån för att underlätta nyproduktion av bostäder på landsbygden.
- Utredda statens ansvar för delfinansiering av nödvändigt underhåll av kommunalt vatten och avloppssystem.
- Göra om reseavdraget så att det är oberoende av färdsätt och endast bygger på avståndet.
- Stärka det lokala inflytandet över strandskyddsbesluten.
- Rädda lanthandeln genom att bredda driftstödet till dagligvarubutiker.
- Att en större del av marknadsföringen av Sverige som turistnation riktas mot landsbygden.

7.2 Trygghet i hela länet

Trygghet ska inte vara något som bara finns i städerna eller i tätbefolkade områden. Alla människor, oavsett var de bor i Västerbotten, har rätt att känna sig trygga i sin vardag. Det innebär att polis, räddningstjänst och annan samhällsservice måste finnas tillgänglig i hela länet, från kust till inland, så att hjälp kan nås snabbt när den behövs som mest. Ingen ska behöva känna sig utsatt för brott eller fara på grund av att man bor långt från stadens centrum.

Trygghet handlar inte enbart om akut hjälp vid olyckor eller brott, utan också om en grundläggande känsla av säkerhet i vardagen. En väl fungerande lokal polisen närvaro, effektiva räddningstjänster och tillgänglig samhällsservice stärker medborgarnas tillit till samhället och skapar stabila och livskraftiga lokalsamhällen.

Kristdemokraterna vill:

- Öka den polisiära närvaron i inland och landsbygd.
- Införa särskilda landsbygdspoliser.
- Stärka grannsamverkan och öka digitala trygghetslösningar.
- Utveckla blåljussamverkan i glesbygd.
- Stärka civil beredskap och krisförmåga lokalt.

7.3 Skog och äganderätt

Skogen är en av regionens mest strategiska och långsiktigt värdefulla resurser. Den utgör en central del av vår export och skapar förutsättningar för regional tillväxt och sysselsättning. För Kristdemokraterna är äganderätten en grundläggande princip som måste respekteras. Skogsägare ska kunna fatta långsiktiga beslut om sin mark med trygghet och förutsägbarhet, utan att ständigt behöva anpassa sig till plötsliga förändringar i reglering eller skatter. Denna förutsägbarhet är också nödvändig för investeringar, skogsplantering och skogsvård som tar decennier att genomföra. Samtidigt är det viktigt att skogsbruket bedrivs ansvarsfullt.

Skogen är också en del av det regionala kulturarvet och landskapet. Den binder samman människor och platser, och möjliggör fritids- och rekreationsmöjligheter som stärker livskvalitet och hälsa. För Kristdemokraterna är det därför centralt att utveckla skogsbruk och skogsindustri på ett

sätt som både värnar äganderätt och skapar regional tillväxt. Vi vill säkerställa att skogsägare kan planera och investera långsiktigt utan att oväntade regeländringar eller skattejusteringar skapar osäkerhet. Vår ambition är att stödja skogsbruket med tydliga riktlinjer och effektiva tillståndsprocesser.

Kristdemokraterna vill:

- Säkerställa ersättning vid inskränkning av äganderätten.
- Stärka frivilliga naturvårdsavtal.
- Utveckla bioekonomin och förädlingen av skogsråvara.
- Öka takten av träbyggande i offentlig sektor.
- Motverka överstatlig detaljstyrning av skogsbruket.

7.4 Gruvnäringsfrågor

Gruvnäringen spelar en central roll för Europas gröna omställning. Den levererar de metaller och mineral som behövs för batterier, elnät och annan miljöteknik. Utan en stark gruvsektor blir övergången till fossilfria energikällor betydligt mer utmanande. För Sverige är gruvnäringen dessutom en strategisk resurs som stärker landets självförsörjning. Genom att utveckla gruvor och mineralresurser kan vi minska beroendet av import från andra länder. Det ger också viktiga jobb och ekonomiska värden i regioner där industrin är navet i lokal utveckling. Samtidigt måste verksamheten bedrivas hållbart, med hänsyn till miljö och lokalsamhälle.

Kristdemokraterna i Västerbotten vill värna det lokala självbestämmandet, med kommunalt veto vid planerade etableringar. I de fall etableringar ska genomföras, ser vi det som positivt med halverade ledtider och kortare byråkratiska processer.

Kristdemokraterna vill:

- Halvera ledtiderna och minska byråkratin vid tillståndsprocesser.
- Säkerställa en rimlig intrångsersättning.
- Stärka kompetensförsörjning till gruvnäringen.
- Tydliggöra och säkerställa lokal samhällsnytta vid etableringar.

7.5 Blå näringar, gröna näringar och lantbrukspolitik

Kristdemokraterna vill skapa förutsättningar för att de gröna näringarna ska kunna frodas i hela Västerbotten. Jordbruk, skogsbruk och andra lokala företag är centrala för både sysselsättning och regional utveckling. Vi anser att det behövs långsiktiga stöd och tydliga regelverk som gör det möjligt för företagare att investera och planera framåt – lokala initiativ och innovationer inom de gröna näringarna ska uppmuntras. Infrastruktur, vägar och digital uppkoppling måste också utvecklas för att landsbygden ska vara attraktiv för såväl företagare som familjer.

Kristdemokraterna vill också stärka samarbetet mellan producenter, kommuner och regionen för att bygga starka nätverk som stödjer både små och stora aktörer. Genom att kombinera trygghet, kompetensstöd och ekonomiska incitament kan Västerbotten bli ett nav för hållbar tillväxt inom de gröna näringarna. De blå näringarna, särskilt form av fiskenäringen, har viktig betydelse för vårt län och bidrar med många arbetstillfällen.

Kristdemokraterna vill:

- Stärka små och medelstora gårdar genom riktade stöd och rådgivning.
- Utveckla infrastruktur och digitala lösningar som underlättar för företag på landsbygden.
- Främja lokal produktion och marknadsföring för att öka konkurrenskraften hos Västerbottens gröna näringar.
- Värna de blå näringarna och den viktiga fiskenäringen i länet.

7.6 Främja lokala livsmedelsproducenter

Vi vill öka andelen närproducerade livsmedel i måltidsverksamheten på sjukhusens vårdavdelningar, både för att främja lokala producenter och för att minska transportrelaterade utsläpp. Upphandlingar ska utformas så att mindre och lokala leverantörer får möjlighet att delta, vilket stärker regionens småföretagande och ökar variationen i maten, samtidigt som det stärker vår beredskap. Detta kan ske genom ett så kallat dynamiskt inköpssystem (DIS), som möjliggör även mindre inköp från små leverantörer. Samtidigt ska upphandlingsinstrumentet användas aktivt för att driva på en miljömässigt hållbar utveckling.

Kristdemokraterna vill:

- Arbeta för en ökad andel närproducerade livsmedel i måltidsverksamheten på sjukhusens vårdavdelningar.
- Att upphandling av närodlade livsmedel ska främjas genom mindre komplicerade upphandlingar.
- Upphandlingsinstrumentet ska användas för att främja en miljömässigt bra utveckling.
- Vid upphandling bör det ställas krav på att det totala ekologiska fotavtrycket ska redovisas.

7.7 Företagsstöd stärker länet

Det behöver bli enklare att etablera och driva verksamhet i Västerbotten. Kristdemokraterna sätter människan före systemet och låter kvalitet väga tyngre än driftsform. Ett nära och konstruktivt samarbete mellan regionen och privata aktörer är avgörande för framtida tillväxt och utveckling.

Det är viktigt för Västerbottens fortsatta utveckling, inte minst de mindre kommunernas, att regionens företagsstöd tydliggörs så att företag lättare kan förstå vilka möjligheter som finns. När stöden är tydliga blir det enklare för både nya och etablerade företag att ta del av dem och utveckla sina verksamheter. Det kan i sin tur bidra till fler investeringar, ökad innovation och fler arbetstillfällen i regionen. En tydligare struktur för företagsstöd stärker därmed Västerbottens långsiktiga tillväxt och konkurrenskraft. Kristdemokratiskt styrda Lycksele har klättrat snabbt i ranking över landets bästa företagsklimat – det visar att rätt insatser från politiken kan, och bör, underlätta och möjliggöra företagsamhet och entreprenörskap.

Kristdemokraterna vill:

- Tydliggöra regionens konkreta företagsstöd.
- Göra det enklare för företag i länet att ta del av stöd och utveckla sina verksamheter.
- Möjliggöra att företagsstöd kan bidra till än fler investeringar och arbetstillfällen i regionen.

7.8 Energi och förnybar elproduktion

Sverige behöver ett stabilt och pålitligt energisystem som kan leverera el dygnet runt, året om. För att klara detta krävs en mix av flera kraftslag, både förnybara och kontrollerbara källor. Sol- och vindkraft måste kompletteras med vattenkraft, kärnkraft och andra tekniker som kan reglera produktionen. På så sätt kan vi säkerställa försörjningstrygghet, prisstabilitet och långsiktig hållbarhet.

Kristdemokraterna vill:

- Värna det kommunala vetot vid vindkraftsetableringar.
- Införa en nationell modell för lokal ersättning vid energiproduktion.
- Säkerställa att alla kraftslag bär sina egna systemkostnader.
- Stärka en planerbar och långsiktigt fungerande elproduktion.
- Säkerställa energiberedskapen i Västerbotten och norra Sverige.

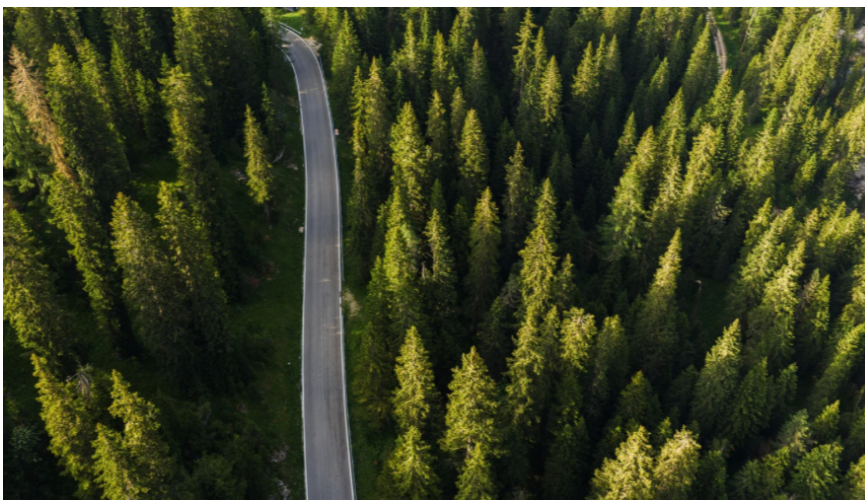
8. Infrastruktur: väg, järnväg, flyg och digitalt

Infrastrukturen är samhällets blodomlopp. En god infrastruktur gynnar såväl familjer som företag. Trots detta är många vägar och järnvägar i kritiskt skick och hotar industrins behov av transporter, en fungerande regional arbetsmarknad och dess krav på snabba persontransporter. Vår kristdemokratiska regering gör nu den största satsningen på infrastruktur i modern tid genom att tillskjuta drygt 200 miljarder kronor ytterligare till och med 2037. Detta medför bland annat att Norrbotniabanan äntligen kan färdigställas.

Bilen är – och kommer under överskådlig tid förbli – vårt viktigaste transportmedel. 80 procent av alla personresor sker med bil, medan buss står för runt 10 procent. Inget annat transportslag erbjuder samma flexibilitet eller samhällsnytta. Kristdemokraterna har i regeringen påbörjat en nödvändig omläggning där det eftersatta vägunderhållet nu prioriteras. Detta arbete måste fortsätta genom nya investeringar. Miljöpåverkan ska minska genom en omställning av fordonsflottan – inte genom färre resor. En hållbar framtid kräver både rena fordon och ett vägnät som håller. Kristdemokraterna har verkat för att sänka drivmedelspriserna rejält under nuvarande mandatperiod. Vi vet att familjer är beroende av bilen i sin vardag och vi tänker även fortsatt vara Sveriges mest bilvänliga parti!

Cirka 60 procent av vägnätet är byggt före 1970 och har en teknisk livslängd på ca 50 år så ges med regeringens satsning förutsättningar att bygga bort 100 procent av underhållsskulden på vägsidan. Det är viktigt, dåliga och illa fungerande transportleder leder exempelvis till att utryckningstiden för ambulans, polis och räddningstjänst blir längre. NATO-medlemskapet öppnar upp för möjligheter till bättre beredskap, men ställer även krav på en fungerande infrastruktur. Detta omfattar även en inventering och upprustning av länets skyddsrum.

Regionens verksamheter ska bidra till en hållbar utveckling och minska sin miljöpåverkan. Genom tydliga mål och konkreta åtgärder kan resurser användas mer effektivt samtidigt som klimatpåverkan minskar. Det handlar bland annat om energieffektivisering, minskat matsvinn och hållbara upphandlingar. Region Västerbotten ska vara ett föredöme i arbetet för en långsiktigt hållbar miljö.

8.1 Rusta upp vägnätet

Det finns tre typer av vägar i Sverige: statliga, kommunala och enskilda. Enligt Riksförbundet Enskilda Vägar består omkring 75 procent av hela Sveriges vägnät av enskilda vägar – totalt cirka 43 000 mil. Det är alltså ett vägnät som är längre än både de statliga och kommunala vägarna tillsammans och som utgör en avgörande del av infrastrukturen på landsbygden. De enskilda vägarna kallas ibland för det osynliga vägnätet, men deras betydelse är allt annat än osynlig. Vägarna används dagligen av boende, företag, jord- och skogsbruk samt räddningstjänst. De möjliggör transporter, skolskjutsar, livsmedelsförsörjning och lokal sammanhållning. I glest befolkade Västerbotten är dessa vägar ofta helt avgörande för att människor ska kunna bo kvar, arbeta och driva företag. Vägnätet har stor betydelse för såväl människor i deras vardag, men även för kompetensförsörjning, turism och beredskap.

Trots detta får de enskilda vägarna inte del av statliga och kommunala investeringar i den omfattning deras betydelse motiverar. När underhållet blir för kostsamt riskerar vägföreningar och fastighetsägare att stå med ett ansvar de har svårt att bära själva. Därför är det positivt att regeringen nu har höjt anslagen till enskilda vägar, men behoven är fortfarande stora för att säkra långsiktigt hållbara lösningar. På många håll är vägunderhållet dessutom otillräckligt, och bristerna har blivit så stora att Trafikverket på vissa sträckor har sänkt eller föreslår sänkta hastighetsgränser. För att vända utvecklingen krävs därför ökade resurser till både vägunderhåll och investeringar i det finmaskiga vägnät som binder samman hela landet.

Kristdemokraterna vill:

- Öka resurserna till underhåll och investeringar av statliga och kommunala vägar för att undvika hastighetssänkningar.
- Att en större andel av medel till infrastruktur allokeras till väginvesteringar och underhåll.
- Utredda ett långsiktigt hållbart system för investeringar i enskilda vägar.
- Utredda möjligheten för vägföreningar att ansöka om medel för större underhåll- och förstärkningsprojekt.
- Främja bättre planering av säkra cykelvägar, exempelvis till skolor.
- Att Trafikverket förbättrar sin dialog och information med kommuner vid infrastrukturförändringar.

8.2 Kollektivtrafik och transporter

Transportpolitiken ska utgå ifrån att människor ska kunna bo och arbeta i hela länet. Ett väl utbyggt och effektivt transportsystem av vägar, lokal- och regionalbussar, järnvägar, flygförbindelser, sjöfart, väl fungerande postservice samt snabba tele- och datakommunikationer är en förutsättning för Sveriges utveckling. Det är rentav avgörande för att företag ska kunna utveckla verksamhet även på mindre orter och samtidigt möjliggöra arbetspendling. Likaså är en väst-östlig förbindelse och samverkan viktig, där Blå vägen mot såväl Norge som Finland stärker våra möjligheter till samarbeten inom såväl vård som regional utveckling.

Tågtrafiken på Tvärbanan, Västerbotniabanan, fyller en viktig funktion med god marknadspotential. Trafiken den sista delen Hällnäs – Storuman via Lycksele sker dock på en ej elektrifierad sträcka vilket innebär att trafiken idag utförs med dieseltåg vilket är både kostsamt och belastar miljön. Om sträckan elektrifieras kan mycket positiva effekter uppnås såsom effektivare godstransporter och

större möjligheter till arbetskraftspendling. Detta skulle starkt bidra till utvecklingen och tillväxten i vårt län. Det finns även en stor potential att öka godsflöden och resande på Inlandsbanan, ifall den kan hållas i ett bra skick.

En del av problematiken kring bristande underhåll och funktionalitet i järnvägsnätet är, förutom bristande politisk prioritering av resurser, att Trafikverket inte fungerar optimalt och att kunskapen kring upphandlingar av järnvägsunderhåll och byggnation haltar i en stor organisation. Vi vill därför fortsätta stärka det systemansvar som Trafikverket nu inför på central nivå för väg- respektive järnvägssidan. Det skapar tydligare fokus på samordnat genomförande och kostnadskontroll när underhåll och investeringar samordnas centralt, till skillnad från tidigare regionalt och organisatoriskt utspridda verksamhetsmodell.

De regionala flygplatserna är viktiga för att knyta ihop Sverige med Stockholm och därifrån internationella resmål, samt för att stärka arbetsmarknadsregioner och underlätta snabb transport av både personer och gods. Kristdemokraterna värnar flygplatsernas fortlevnad, särskilt med tanke på deras roll i beredskap, glesbygd och totalförsvaret. Som NATO-medlem ställs dessutom krav på att luftrumsinfrastrukturen fungerar för både civila och militära transporter. Dagens statliga basutbud räcker inte för att täcka behovet av samhällsnyttig flygtrafik, inklusive ambulans-, polis- och militärflyg. Staten bör därför ta ett samlat grepp över kommunala och regionala flygplatser, eventuellt öka Swedavias basutbud och bredda dess uppdrag till att stödja Försvarmakten och säkerställa tillgänglighet för privat och samhällsnyttigt flyg. Samtidigt behövs stärkt statligt driftstöd för att trygga de icke-statliga flygplatsernas ekonomiska bärkraft. För flyginfrastrukturen är ett statligt huvudmannaskap vägen framåt, driftansvaret för flygplatser flyttas från kommunerna och regionerna till staten, men i fortsatt nära dialog med kommunerna.

Tack vare flyget blir arbetsmarknadsregioner större och möjliggör för landet att knytas samman. Kristdemokraterna värnar de regionala flygplatserna och deras fortlevnad och anser att flyget är en del av kollektivtrafiken.

Kristdemokraterna vill:

- Underlätta för kommunerna att, i samverkan med Trafikverket, införa avgifter som tas ut av trafikanterna för att finansiera enskilda trafikprojekt.
- Förbättra trafikplaneringen mellan regionen och kommunerna avseende kollektivtrafik.
- Utveckla den s.k. Västerbottensmodellen när det gäller finansiering av kollektivtrafik.
- Elektrifiera tvärbanan mellan Hällnäs och Storuman.
- Upprusta inlandsbanan.
- Kollektivtrafikens bussar ska så långt som möjligt använda fossilfria drivmedel.
- Fortsatt stärka det statliga driftstödet till de icke-statliga flygplatserna.
- Att samtliga av dagens statliga och kommunala flygplatser pekas ut till beredskapsflygplatser.
- Genomföra en ny hamnutredning som tar hänsyn till att Sverige idag är NATO-medlem, och säkerställ att olämpligt utländskt ägande av svenska hamnar förhindras.

8.3 Nya möjligheter med drönare

Drönare kan bli en effektiv "last mile"-lösning för glesbygd, där varor transporteras den sista sträckan med drönare. Luftrummet kommer i framtiden att delas av både små privata drönare och större obemannade farkoster, vilket kräver ny infrastruktur, drönarkorridorer och tydliga regler. Mindre drönare kan operera från privat mark, större behöver egna baser, och avancerad trafik måste hållas åtskild från större flygplatser. Med kommunernas stöd och rätt regelverk kan Västerbotten förbättra leveranser till glesbygd och ta en ledande position inom framtidens godstransporter. Därtill finns beredskapsaspekten där drönare kan spela en viktig roll.

Kristdemokraterna vill:

- Integrera drönare i befintlig logistik vilket kan möjliggöra effektiva leveranser till glesbygd.
- Skapa ny infrastruktur, drönarkorridorer och tydliga regler, i syfte att säkerställa säkerhet och ansvar i den växande drönartrafiken.

8.4 Digital infrastruktur

Digital infrastruktur, som bredband och mobilnät, är avgörande för att kunna utveckla både näringsliv och offentlig service i hela länet. Stabilt bredband och mobilnät är nödvändigt för såväl distansarbete, fjärrutbildning liksom hälso-tjänster, vilket ökar tillgängligheten för alla invånare. Utbyggnad av nätet möjliggör i sin tur snabbare kommunikation, effektivare industrier och därtill helt nya digitala tjänster. Utan en sammanhållen digital strategi riskerar delar av Västerbotten att halka efter, vilket skulle påverka samhällsutveckling och befolkningstillväxt negativt.

Kristdemokraterna vill:

- Satsa på utbyggnad av bredband och mobilnät i hela Västerbotten.
- Säkerställa en jämlik tillgång till digitala tjänster.
- Utveckla en sammanhållen digital strategi.

8.5 Den växande spelindustrin

Kristdemokraterna vill stärka spelindustrin som är en viktig del av framtidens näringsliv och kultur. Branschen är en motor för tillväxt och bidrar med betydande exportintäkter och skatteintäkter till Sverige och Västerbotten. Spelindustrin kan bidra till tillväxt, skapa innovation, nya tillämpningar inom vård men också kvalificerade arbetstillfällen till Västerbotten. Spel är också en del av vår tids kultur. Vi vill främja en sund och ansvarsfull utveckling som bidrar till lärande, gemenskap och goda värderingar. Genom att satsa på spelindustrin tar vi ansvar för framtiden och skapar förutsättningar för hållbar tillväxt i hela regionen och där vi ligger i framkanten.

Kristdemokraterna vill:

- Att Region Västerbotten ska ta en aktiv samordnande roll för spelutveckling i norra Sverige.
- Att regionen ska bidra till att kartlägga kompetensbehov inom spelbranschen
- Stärka utbildningskedjan tillsammans med universitet, yrkeshögskolor och näringsliv.
- Att regionen verkar nationellt för en sammanhållen politik för spelbranschen, inklusive bättre finansiering, exportstöd och regelverk som stärker Sveriges konkurrenskraft.
- Prioritera investeringar i digital infrastruktur, testmiljöer och innovationsmiljöer
- Stärka samverkan mellan offentlig sektor, akademi och spelbransch för att skapa innovation, forskning och nya tillämpningar (till exempel inom vård och utbildning).

8.6 Miljö- och hållbarhetsfrågor

Kristdemokraterna i Västerbotten ser miljöarbetet som en central del av ett hållbart samhälle där regionens verksamheter går före som exempel, med mätbara mål. Ett exempel är att matsvinnet bör minska, genom att skapa bättre kosthållning och effektivare resursanvändning. Fastigheter och byggnader ska ses som en resurs, och installation av solceller och andra energieffektiva lösningar bör prioriteras. Energiförbrukningen i regionens verksamheter måste effektiviseras med långsiktiga och uppföljningsbara åtgärder.

Vi vill också öka delningsekonomin och återbruket inom regionen, så att resurser utnyttjas maximalt och kostnader minskar. Genom konkreta åtgärder på måltider, fastigheter, energi och resursanvändning kan regionen minska sin miljöpåverkan samtidigt som verksamheter blir mer effektiva. På detta sätt kan Västerbotten visa att miljöansvar och hållbar utveckling är möjligt utan att kompromissa med kvalitet och service.

Vid upphandlingar bör krav ställas på att det totala ekologiska fotavtrycket redovisas och beaktas, så att beslut kan fattas med långsiktig miljönytta i fokus. Lokala aktörer ska föredras när det är möjligt. Genom dessa åtgärder kan Västerbotten kombinera kostnadseffektivitet med miljöhänsyn och social hållbarhet. Vi vill se ett regionstyre som tar ansvar för klimatet genom konkreta och mätbara åtgärder i vardagen, inte bara på papper. På så sätt kan regionens verksamheter bli förebilder för både medborgare och andra offentliga aktörer i arbetet för ett mer hållbart Västerbotten.

Vi ser miljöarbetet som en central del av ett hållbart samhälle, där lokala initiativ och medvetna val kan göra stor skillnad.

Kristdemokraterna vill:

- Anta en handlingsplan som systematiskt minskar regionens miljöpåverkan och som följs upp med mätbara mål.
- Utnyttja regionens fastigheter bättre, bland annat genom installation av solceller och andra klimatvänliga lösningar.
- Effektivisera energianvändningen i regionens verksamheter med mätbara, långsiktiga åtgärder.
- Öka användningen av delningsekonomi och återbruk där det är möjligt inom regionen
- Främja resurs- och kostnadseffektivitet.

9. Kultur och fritid

Människan söker sig alltid till gemenskaper där ansvar för sig själv, närstående och livsvillkor kan tas, och i Västerbotten är detta särskilt viktigt. Här skapar sammanhållning, föreningsliv och lokal identitet starka nätverk som binder kust, inland och fjäll samman. Civilsamhället, med föreningar, frivilligorganisationer och lokala initiativ, bygger demokratiskt ansvarstagande och mötesplatser där människor knyter kontakter, bygger tillit och deltar i regionens utveckling.

Kulturen har en central roll i detta, genom berättartradition, hantverk, konst, samiskt kulturarv och lokala uttryck. Den skapar gemenskap, ger mening, möjliggör framtidsvisioner och stärker demokratin genom rum för samtal och idéutbyte. Samtidigt främjar kulturen kreativitet, entreprenörskap och innovation, vilket är avgörande för Västerbottens långsiktiga utveckling. Region Västerbotten har därför ett ansvar att inte bara stödja kultur, föreningsliv och civilsamhälle, utan också integrera dem i samhällsutvecklingen. På så sätt kan kulturens egenvärde, dess demokratiska betydelse och dess kraft i samhällsbygget tas till vara, så att människor i hela länet kan leva rika, delaktiga liv och möta framtiden med trygghet och hopp. Politiken ska inte detaljstyra eller försöka avgöra vad som är god kultur. Vi vill lyfta kulturen som del av regional utveckling och attraktionskraft.

9.1 Folkbildnings betydelse

Genom kultur och folkbildning stärks människors delaktighet, självförtroende och möjligheter att påverka både sin egen livssituation och samhället. I en region med stora geografiska avstånd och skiftande livsvillkor är folkbildningen en särskilt viktig demokratisk kraft, som ger verktyg att växa, utjämnar utbildningsklyftor och motverkar utanförskap. Studieförbund och folkhögskolor är vägen tillbaka till studier, arbete och samhällsdeltagande, och deras styrka ligger i frivillighet och människors eget engagemang.

I Västerbotten finns fem rörelsedrivna folkhögskolor, finansierade av stiftelser och idéburna organisationer, samt två offentligt drivna skolor. Trots detta missgynnas de rörelsedrivna ekonomiskt: när en västerbottnings studerar på en lokal rörelsedriven skola får dessa endast drygt hälften av den mobilitetsersättning som regionen betalar för skolor i södra Sverige. Regionens bidrag till de rörelsedrivna har dessutom inte räknats upp sedan 1998, medan de offentliga skolorna finansieras fullt ut, inklusive extra medel för lokaler, vilket skapar ojämlika villkor. Detta är inte hållbart. De rörelsedrivna folkhögskolorna utgör en ovärderlig del av Västerbottens civilsamhälle och bildningstradition, och de har både kompetens och kapacitet att leverera högkvalitativ utbildning på ett kostnadseffektivt sätt. De förtjänar rättvisa och likvärdiga villkor.

Kristdemokraterna vill:

- Höja mobilitetsersättningen till minst 408 kronor per deltagarvecka även för rörelsedrivna folkhögskolor i Västerbotten.
- Säkerställa att regionen lever upp till principen om medfinansiering i nivå med nationella överenskommelser.
- Värna folkbildningens frihet och självständighet från politisk detaljstyrning.
- Säkerställ långsiktiga villkor för studieförbund.
- Inrätta ett regionalt folkbildningsråd.

9.2 Kultur och dess koppling till hälsa

Människan är en helhet – kropp, själ och ande. Enligt kristdemokratisk människosyn är varje människa unik med ett okränkbart värde och behov som sträcker sig bortom det rent medicinska. Hälsa handlar inte bara om frånvaro av sjukdom, utan om livskvalitet, sammanhang och mening. Kulturen spelar här en avgörande roll.

Forskning visar att kulturinsatser kan bidra till ökad livskvalitet, förbättrad psykisk hälsa, minskad oro och stärkt rehabilitering. Musik, konst, berättande och gemenskap skapar mening, stärker identiteten och bryter isolering. För oss kristdemokrater är detta en självklar del av ett värdigt samhälle där människans hela behov tas på allvar. Region Västerbotten ansvarar både för kulturutveckling och hälso- och sjukvård, vilket ger unika möjligheter att integrera kultur och vård i en gemensam strategi för folkhälsa.

Kristdemokraterna vill:

- Införa Kultur på recept i Region Västerbotten.
- Stärka kulturens närvaro på vård- och omsorgsboenden.
- Utveckla kulturinsatser inom psykiatri och rehabilitering.
- Skapa strukturerad samverkan mellan kulturförvaltning och hälso- och sjukvården.
- Stödja kulturprojekt som motverkar ofrivillig ensamhet.
- Stärka regionala turnéstöd och utveckla turnerande scenkonst i inlandet.
- Säkerställa att alla barn – även i glesbygd – möter professionell kultur.
- Att regionen i samverkan med kommunerna bevarar och tillgängliggör det lokala och regionala kulturarvet.
- Säkerställa långsiktigt stöd till lokala kulturhus och mötesplatser.
- Se fler uppdrag till lokala kulturskapare via regionala institutioner.
- Regionala stipendier och residensprogram i syfte att stödja kultur utanför städerna.

9.3 Nationella minoriteter

Varje människa är bärare av en historia, ett språk och en kulturell identitet. Enligt kristdemokratisk personalism är människan inte isolerad utan född in i sammanhang av relationer, traditioner och gemenskaper. Att värna nationella minoriteters kultur och språk är därför inte bara en kulturpolitisk fråga utan det är en fråga om människovärde, rättvisa och ansvar. Sverige har fem erkända nationella minoriteter. I Västerbotten har frågan en särskilt stark regional dimension. Här finns en levande samisk kultur och historia och delar av regionen berörs även av tornedalsk kultur och meänkielitalande traditioner. Samtidigt präglar migration och internationella kontakter regionens utveckling, inte minst genom universitet, näringsliv och arbetskraftsinvandring. Region Västerbotten har ett ansvar att säkerställa att minoriteternas kultur inte marginaliseras utan ges utrymme att utvecklas och leva vidare.

Kristdemokraterna vill:

- Stärka det samiska kultursamarbetet.
- Synliggöra och stärka minoritetsspråken i kulturinstitutioner.
- Säkra resurser till kultur som bär minoriteternas identitet.
- Säkerställa att minoriteter ges inflytande i regionala beslut.
- Uppmärksamma barn och ungas rätt till språk och identitet.
- Skogs- och samemuseet i Lycksele bör få en status som nationellt skogsmuseum.

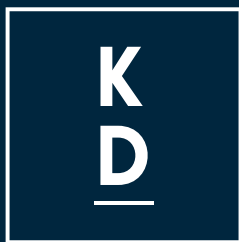
9.4 Allas rätt att uppleva, delta och skapa

Ett samhälle bedöms inte efter hur det behandlar de starkaste utan efter hur det möter dem som riskerar att hamna utanför. För Kristdemokraterna är människovärdet ovillkorligt. Varje människa är unik och bär på skaparkraft, längtan efter gemenskap och behov av att uttrycka sig. Funktionsnedsättningen sitter inte i människan – hindren finns i miljön. Region Västerbotten har ett särskilt ansvar. Genom kulturpolitiken, regional utveckling och hälso- och sjukvården kan vi skapa förutsättningar för verklig delaktighet. Ett tillgängligt kulturliv är en demokratifråga, en folkhälsofråga och en rättighetsfråga.

Tillgänglighet handlar därför inte enbart om att kunna ta del av kultur utan det handlar om rätten att själv delta, skapa och bidra. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning slår fast rätten att delta i kulturlivet på lika villkor. Det gäller både att uppleva kultur och att utveckla och använda sin kreativa och konstnärliga förmåga. Arbetet för personer med funktionsnedsättning får inte begränsas till att motverka diskriminering. Även kompensatoriska insatser är nödvändiga för att minska de hinder som uppstår i samhället.

Kristdemokraterna vill:

- Införa tydliga tillgänglighetskrav i alla regionala kulturstöd.
- Stärka stödet till musik, performance art och fria konstformer där personer med funktionsnedsättning själva är kulturskapare.
- Erbjud utbildning om tillgänglighet till regionala kulturaktörer.
- Samverka med funktionshinderorganisationer.
- Sätta tydliga regionala mål för tillgänglighet.
- Ställa krav på tillgänglig information (lättläst, digitalt, alternativa format).
- Säkerställa uppföljning av tillgänglighetsarbete i kulturverksamheter.

VÄSTERBOTTEN

Följ oss på Facebook: [@kdvasterbotten](https://www.facebook.com/kdvasterbotten)